

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 15

София, понеделникъ, 5 декемврий

1932 г.

18. заседание

Петък, 2 декемврий 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариевъ въ 16 ч. и 35 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	393	Законопроекти:	
Питане отъ народния представителъ Г. Каназирски къмъ министъръ-председателя и министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията относно опасността да остане страната безъ житни запаси, вследствие сушата и вследствие износа на храни отъ Дирекцията на храноизноса (Развиване и отговоръ) . . .	393	1) за етажната собственостъ. (Първо четене — продължение разискванията и приемане) . . .	395
Избиране народни представители по окръжи къмъ делегацията за поднасяне отговора на тронното слово . . .	395	2) за печата (Първо четене — продължение разискванията) . . .	397
		3) за допълнение чл. 1, алинея първа, отъ законъ за адвокатитѣ (Предложение на народния представителъ Х. Манафовъ) (Съобщение)	413
		Дневенъ редъ за следващото заседание . . .	413

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присъствуватъ нуждното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Апостоловъ Драгомиръ, Бешковъ д-ръ Иванъ, Бойчиновъ Михаилъ, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Асенъ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Юсеинъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Трифонъ, Говедаровъ Георги, Димитровъ д-ръ Георги М., Доброволски Стефанъ, Запряновъ Петко, Ивановъ Запрянъ, Илиевъ Стойко, Косачевъ Йорданъ, Костовъ Георги, Кръстевъ Гето, Куртевъ Иванъ, Лоловъ Господинъ, Лоловъ Сава, Лѣкарски Иванъ, Маджаровъ, Рашко, Маринчевъ Георги, Маргуловъ Алекси, Марчевъ Никола, Мечкарски Тончо, Митовъ Генко, Наумовъ Александъръ, Неновъ Атанасъ, Орозовъ Александъръ, Петковъ Борисъ, Петковъ Петко, Рангеловъ Раденко, Русиновъ Костадинъ, Савовъ Сава, Ташевъ Димо, Тотевъ Деню, Фенерковъ Петъръ, Филиповъ Стоянъ, Христовъ Александъръ, Христовъ Христо, Цанковъ Александъръ и п. Цвѣтковъ Кръстю)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

На г. Георги Казанаклиевъ — 4 дни;
На г. Димитъръ Икономовъ — 4 дни и
На г. Петко Напетовъ — 4 дни.

Народниятъ представителъ г. Запрянъ Ивановъ иска да му се разреши 30-дневенъ отпускъ по болестъ. Подкрепя искането си съ медицинско свидетелство. Който отъ г. г. народнитѣ представители е съгласенъ да се даде 30-дневенъ отпускъ на народния представителъ г. Запрянъ Ивановъ, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. министъръ-председателъ е готовъ да отговори на питането на народния представителъ г. Георги Каназирски.

Има думата г. Каназирски да развие питането си.

Г. Каназирски (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Годината 1932, която следъ единъ месецъ си отива, ни даде една реколта на зърнени храни, която можемъ да наречемъ напълно задоволителна. Тази реколта щѣше да бѣде отлична, ако не бѣха грамаднитѣ поражения отъ рѣждата по житнитѣ растения, а сѣщо и градушката. Чувството на сигурностъ, която предизвиква една задоволителна добра реколта, е, обаче, силно намалено днесъ поради продължителното есенно засушаване, което попрѣчи за правилно извършване на есенната оранъ и сѣяба. Това засушаване, което продължава отъ 6 августъ, създава едно полсжение, което азъ бихъ нарекълъ обезпокоително за изхранването на производителното население презъ идната стопанска година, и то главно по отношение на продоволствието съ пшеница. Тази загриженостъ, това безпокойствие не е лично мое. Загрижени сѣ всички, които сѣ въ контактъ съ земеделското производство — на първо мѣсто самиятъ производителъ, който напоследѣкъ започна да се въздържа отъ продажби; загрижени сѣ всички въобще, които сѣ въ контактъ, прѣко или косвено, съ продоволствието на населението. Ставайки изразителъ на тая обща загриженостъ, азъ си позволихъ да отправя питане къмъ г. министъръ-председателя и да го помоля да ми отговори, какви мѣрки възнамѣрява да вземе правителството за осигуряване продоволствието за идната стопанска година, като се има предъ видъ, че досега не сѣ вземани никакви мѣрки за ограничение на износа.

За да не бѣда голословенъ, азъ ще си позволя съ нѣколко цифри да илюстрирамъ положението, ще посоча цифри за реколтата и запаситѣ, за да можемъ да направимъ по-лесно заключението си.

Ние имаме презъ 1932 г. 2.525.620 хектара засѣта площъ — най-големата засѣта площъ презъ последното десетилѣтие; тя надминава съ 62.412 хектара срѣдната за-

сѣта площъ презъ последнитѣ 5 години. Тази засѣта площъ ни е дала една реколта отъ 30.899.104 квинтала. Азъ употребявамъ мѣркинѣ на Дирекцията на статистиката. Тази реколта е една добра реколта. Тя е наистина по-слаба отъ реколтата презъ 1931 г., която бѣше рекордна реколта, по-слаба е и отъ реколтата презъ 1930 г., обаче тя превъзхожда съ 1.875.381 квинтала срѣдната реколта за последнитѣ 5 години. Въ реколтата презъ 1932 г. царевината играе голѣма роля; тя е достигнала цифрата 10.544.290 квинтата — едно количество, което е сѣщо рекордно въ последнитѣ 10 години; то превъзхожда съ 2.199.799 квинтата срѣдното производство на царевината презъ последнитѣ 5 години.

Обаче, г. г. народни представители, известно ви е, че отъ тѣзи 2.500.000 хектара, които сѣ засѣти съ зърнени храни, 1.250.000 хектара сѣ засѣти съ пшеница. При това разпредѣление на културитѣ, ясно е, че пшеницата опредѣля плодородието въ сѣстраната. Добра ли е реколтата на пшеницата — ние сме въобще добре; слаба ли е реколтата на пшеницата — лишенията и оскудницата сѣ предъ вратата. Каква е била реколтата на пшеницата? Азъ казахъ, че е задоволителна по количество, обаче е значително слаба по качество. Съ пшеница сме имали засѣти 1.245.435 хектара, които сѣ дали около 13.758.501 квинтала. Това сѣ предварителни данни, тѣ сигурно ще претърпятъ известна корекция и се боя, че тая корекция ще бѣде въ намаление. Но даже и да остане тая цифра, азъ смѣтамъ, че корекцията ще трѣбва да се има предъ видъ при опредѣляне количеството на брашното, което може да се получи отъ това количество жито, защото въ цѣла Северна България, поради пораженията отъ рѣждата, хектолитровото тегло на зърното е слабо и разбира се, ще се получи по-малко количество брашно. Пораженията отъ рѣждата сѣ ви известни. Даже правителството трѣбваше на нѣколко мѣста да се занимава съ въпроса за подпомагане на засегнатитѣ райони. Рѣждата нанесе поражения въ Ломската, Орѣховската, Бѣло-Слатинската, Фердинандската, Бѣлоградчишката, Плѣвенската и Свищовската околии, където производството се намали до $\frac{1}{3}$ отъ нормалното производство, и това, което се получи отъ производството, е около 60% трици. Качествено е добра реколтата въ Южна България, но тамъ пѣкъ количеството е малко.

Тази реколта, особено на пшеницата, какви запаси заваря? За съжаление, у насъ статистиката не е въ състояние да ни даде сведения за запаситѣ, както за видимитѣ запаси — при търговцитѣ, така и за невидимитѣ запаси — при производителя. Азъ съмъ наклоненъ да предполагамъ, че новата реколта не е заварила голѣми запаси, защото, благодарение на благоприятнитѣ цени, които даваше Дирекцията на храноизноса, производителтѣ е билъ увличанъ да продава пшеницата, запазвайки другитѣ артикули. Следователно, можемъ съ доста голѣма положителност да твърдимъ, че нѣкакви особено голѣми запаси отъ пшеница новата реколта не е заварила.

Какви сѣ тогава вътрешнитѣ нужди? Най-напредъ имаме нужда отъ засѣване. Количеството, нужно за семе, се опредѣля общо на около 3.800.000 квинтата, а отъ тѣхъ около 2.500.000 квинтата сѣ пшеница. За вътрешната консомация азъ използвамъ цифритѣ отъ една много интересна работа на г. Аструкъ Калевъ върху „Производството, износа и консомацията на зърнени храни въ България следъ войната“ — единъ трудъ, изработенъ миналата година въ семинара по статистиката на проф. Мишайковъ. Безъ да влизамъ въ подробности, азъ приемамъ, че за вътрешна консомация, за изхранване на населението и на добитѣка, имаме нужда отъ 20.500.000 квинтата храни. Като прибавимъ къмъ тая цифра нуждното количество за семе, ще получимъ 24—25 милиона квинтата. Отъ цѣлото общо количество, отъ цѣлото общо производство 30.800.000 квинтата, имаме, значи, около 6.300.000—6.400.000 квинтата, разполагаеми за износъ. Това е равно на около 600.000 тона, а това е една грамадна цифра.

Ясно е, че това не е действителното разполагаемо количество, че има грѣшка въ цифритѣ, защото при много по-добра реколта отъ тази, която имаме, а именно при реколтата отъ 1931 г., при 33.000.000 квинтата производство, можахме да изнесемъ само 552.000 тона. Ще имаме на всѣки случай едни значителни количества храни за износъ, обаче тая цифра не може да бѣде достигната.

Какво сме изнасяли ние въ миналото — специално за пшеницата, понеже на нея се спирамъ? Общиятъ износъ на зърнени храни презъ довоенния периодъ въ последнитѣ 5 предвоенни години, 1907—1912, е билъ срѣдно 530.000 тона годишно, а следъ войнитѣ, отъ 1921 до 1925 г. е билъ 184.000 тона; презъ 1926—1930 г. — срѣдно 183.000

тона. Ясно е, че има едно намаление на количеството за износъ, поради увеличената вътрешна консомация. Само презъ 1931 г. имаме единъ износъ отъ 552.000 тона — грамаденъ за новитѣ, следвоенни условия, което, както казахъ, се дължи на отличната реколта презъ 1931 г.

Какво сме изнаесли презъ 1932 г.? До края на м. октомврий сме изнаесли около 305.000 тона. Но тая цифра не е въ връзка съ новата реколта. Това сѣ запаси отъ 1931 г., които изнасяме до началото на новата житарска година. Обаче отъ новата реколта имаме продадени отъ Дирекцията за храноизноса, главно пшеница, около 30.000 тона. Това количество застрашително ли е, твърде голѣмо ли е, за да ни накара да се замислимъ и да поискаме спирането на износа? Това количество пшеница въ сравнение съ онова количество, което сме изнасяли следъ войнитѣ, е нормално, защото въ периода 1921—1925 г. сме изнасяли срѣдно 50.000 тона пшеница годишно, а презъ 1926—1930 г. износътъ спада на 16.000 тона. Това намаление на износа на пшеницата е следствие отъ увеличаване вътрешната консомация на пшеницата у насъ за смѣтка на царевината и рѣждата.

Износътъ на 30.000 тона пшеница отъ новата реколта горе-долу съответствува на износа презъ следвоеннитѣ години. Обаче ние все пакъ имаме една сравнително добра реколта на пшеница, ако и не добра по качество, и смѣтамъ, че ако нѣмаше лошитѣ перспективи за една недостатъчна бѣдеща реколта на пшеница, не можеше да става и дума за каквото и да било ограничение. Ако нѣмаше тия лоши перспективи, можехме спокойно да продължимъ да изнасяме. Обаче неблагоприятнитѣ климатически условия презъ настоящата есенъ попрѣчиха за извършване на есенната оранъ и на есенната сѣяба. Изобщо у насъ презъ късното лѣто и презъ ранната есенъ имаме едно засушаване нормално. Тая година, обаче, то е извънъ всѣкаква мѣрка. Въ една статия отъ 16 октомврий т. г. г. Кировъ, директоръ на нашата Метеорологическа дирекция, казва: „Обаче тази година есенното засушаване по всѣята продължителност и интензивностъ достигна едно ниво, което почти никогда досега, откакъ се водятъ редовни метеорологични наблюдения, не е било надминато. Само есенитѣ презъ 1926 и 1928 г. могатъ да се мѣрятъ съ сегашнитѣ. Обаче отъ 16 октомврий досега положението не се е поправило, засушаването продължава“. По-нататкъ г. Кировъ казва, че едновременно съ засушаването имаме необичновени за сезона горещини, срѣдно месечно съ 3—4 градуса надъ нормата, които заедно съ достатъчно многото топли южни и източни вѣтрове, които духаха презъ октомврий месецъ, засилиха засушаването на почвата. При това положение, нито есенната оранъ е извършена повсемѣстно, нито есенното засѣване на пшеницата на ечмѣка и на рѣждата сѣ направени нормално. На много мѣста производителитѣ сѣ въздържали, въпрѣки увещанията на агрономитѣ, да сѣятъ на сухо, боейки се отъ така наречената мъртва влага — недостатъчна влага, която предизвиква кълняване, но която следъ това е недостатъчна и растенията умираатъ. На много мѣста, както въ Северна, така и въ Южна България, има засѣвания и вече пониквания, обаче и тѣ сѣ на хармани. А който е преброялъ Софийското поле, е можалъ да констатира, какъ на много мѣста посѣвитѣ сѣ напълно изсъхнали — станали сѣ сиво-сиви. Общо, по сведенията на Дирекцията на метеорологията, презъ септемврий месецъ валежитѣ сѣ представлявали само 10% отъ нормалното количество, презъ октомврий — 20%, презъ ноемврий — 25%. Само по Черно-морието въ една тѣсна ивица валежитѣ сѣ нормално изобили и тамъ засѣванията отиватъ нормално.

Като имамъ всичко това предъ видъ и като имамъ предъ видъ, че днесъ сме 2 декемврий, смѣтамъ че изгледитѣ за бѣдещата реколта на пшеницата сѣ вече особено неблагоприятни и заради това намирамъ, че досегашната политика на Дирекцията за храноизноса — да продава пшеница за износъ — трѣбва да бѣде измѣнена, безъ да се прибѣгва до нѣкакви забранявания въобще на експорта. Азъ спирамъ моето внимание само на пшеницата, понеже се боя, че поради неблагоприятнитѣ условия за следващата реколта ние нѣма да имаме достатъчно пшеница и можемъ да бѣдемъ принудени да внасяме пшеница, или пѣкъ цената на пшеницата да стане извънредно висока. Ето защо вниманието ми е насочено само къмъ износа на пшеницата. Ние имаме въ лицето на Дирекцията на храноизноса единъ лесно функциониращъ въ това отношение апаратъ и нѣма нужда да отиваме къмъ забрана на износа. Достатъчно е, правителството да внуши на дирекцията да престане да продава пшеница за износъ, защото тъй и тъй този износъ носи загуби, тъй и тъй ние губимъ 50—60 стотинки на килограмъ. При тѣзи неблагоприятни перспективи нѣма, освенъ да се пристѣпимъ

към тая мърка. Ние трябва да имаме предъ видъ и при-
мѣра на Ромъния, където реколтата на пшеница презъ
1932 г. претърпи катастрофа. Днесъ тамъ цената на пше-
ницата за вътрешната консомация е 55—60 хиляди леи на
вагонъ, което прави около 5 л. на килограмъ. Тази цена
се поддържа съ едно високо вносно мито отъ около 3 леи
на килограмъ.

И. Драгойски (д): Вносно или износно мито?

Г. Каназирски (д. ст): Вносно мито. Тази цена се дължи
именно на това високо вносно мито. Обаче по всичко из-
глежда, че презъ януарий месецъ Ромъния ще бѣде при-
нудена да внесе пшеница. Сега времената сѣ такива, че
трябва да се избѣгне на всѣка цена единъ вносъ. Незави-
симо отъ всичкитѣ неблагоприятни послѣдствия, той ще
внесе едно смущение въ страната.

Приключвайки моето изложение, азъ формулирамъ
следното питане: сподѣля ли почитаемото правителство
тѣзи мои опасения и ако ги сподѣля, смѣта ли, че е време
да се пристѣпи къмъ едно пестене на нашитѣ пшеничени
запаси, на първо време чрезъ даване заповѣдъ на Дирек-
цията за храноизноса да се спре продажбата на пшеница
за износъ?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. ми-
нистеръ-председателъ да отговори на питането.

Министеръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни
представители! Вѣрно е, че условията за есеннитѣ засѣ-
вания бѣха неблагоприятни и че изгледитѣ за една бѣ-
деща добра реколта не сѣ тѣй добри. Обаче не тѣй е че-
ренъ дяволътъ, както си го представляватъ нѣкои, защото
отъ сведенията, които имаме, има окръзи, където поло-
жението не е тѣй отчаяно. Напослѣтъкъ азъ бѣхъ въ Ру-
сенско, където обикновено хранитѣ не сѣ добри. По чудо,
тая година, изглежда, че тамъ сѣ най-добри. Въ Варненско
ми казватъ, че е сѣщото. Но въобще трябва да се приеме,
че положението не е добро.

Сега азъ мога да ви съобща само какво сме направили
досега и каква е политиката на Дирекцията за храноиз-
носа.

Отъ реколтата на 1932 г. дирекцията е закупила
44.200.000 кгр. пшеница, а е продала 32.500.000 кгр., значи,
остава единъ остатѣкъ отъ 10.700.000 кгр. Политиката на
дирекцията, като купува да продава, е продиктувана отъ
липсата на срѣдства. По тая начинъ дирекцията действи-
телно можа да направи оборотъ, защото, както виждате,
отъ 44 милиона килограма закупени, тя е продала 32 ми-
лиона изведнѣжъ и оставатъ 10 милиона. Отъ миналого-
дишната реколта, 1931 г., закупени сѣ 498 милиона, почти
500 милиона килограма пшеница и сѣ продадени за ек-
спортъ 307 милиона. Остатѣкътѣ е билъ употребенъ за
вътрешна консомация. Има остатѣкъ и отъ тая реколта.
Тѣй че днесъ дирекцията разполага съ едно количество
около 15—16 милиона килограма. Отъ 24 ноември вече
дирекцията не продава. Нареди се да не се продава. И сме
на мнение да не продава, за да се образува единъ запасъ
отъ храни въ страната за всѣки случай.

Но, г-да, ние се натѣкваме на други мѣжотия. Ние се
натѣкваме на мѣжотията: дали дирекцията ще има срѣд-
ствата, които сѣ необходими, за да може да направи единъ
щокъ отъ закупени храни, който да задържи въ складо-
ветѣ? Това предполага единъ новъ кредитъ отъ 100—150
милиона лева. Въ този нѣтъ сме. Ще искаме, съ срѣд-
ствата, съ които разполага, дирекцията да купува, безъ
да продава. Напослѣтъкъ има постѣпления около 500—600
хиляди килограма на день. Миналата година сме имали
2—3 милиона килограма, а нѣкога даже повече въ тая се-
зонъ — и по 10 милиона. Тѣй щото, виждате, че и са-
миятъ производителъ се въздържа малко да продава. И
мене ми се чини, че съ тая прочута консервативностъ на
нашия селянинъ, който, преди да види пролѣтъта, не си
изправа хамбара и винаги задържа повече, докато види
како е състоянието на посѣвитѣ, ще можемъ да регули-
раме вътрешния пазаръ. Ще има малко въздържане отъ
селгитѣ да продаватъ, а, отъ друга страна, ако ние сме-
немъ, поддържайки ценитѣ на пазара, да купуваме малки
количества, остава да се намѣрятъ нуждитѣ срѣдства, за
да се образува тая щокъ.

Опасенията, които изказа г. Каназирски, трябва да бѣ-
датъ опасения на всички ни, защото ще бѣде действително
нѣщастие, ако се принудимъ да внасяме отъвън зърнени
храни при тая липса на валута и при бедността, въ която
живѣемъ. Заради туй, вземайки мѣрки, за да спремъ про-
дажитѣ за износъ, ще купуваме малко. И азъ се надѣ-

вамъ, че ще можемъ да свържемъ двата края, намирайки
срѣдства за дирекцията да купува — да купи колкото е
възможно.

Тѣй че на питането мога само това да отговоря: по-
купкитѣ ще продължимъ съ срѣдствата, които имаме;
продажитѣ спрѣхме и нѣма да правимъ продажби. Дали
ще дойде да спираме въобще износътъ, това е единъ въ-
просъ по-другъ, който ми си чини, че днесъ не се полага
да го разглеждаме.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата на-
родниятъ представителъ г. Георги Каназирски, за да каже
доволенъ ли е отъ отговора на г. министеръ-предсе-
дателя.

Г. Каназирски (д. ст): Азъ съмъ доволенъ отъ отгово-
ра на г. министеръ-председателя, че трябва да се бди
и по-нататѣкъ — въ реда на тия мисли, които изказа
г. министеръ-председателъ. Но същевременно ще си
позволя да обърна внимание на едно обстоятелство: ще
останатъ голѣми количества незасѣти земи презъ про-
лѣтъта. Добре ще бѣде Министерството на земледѣлието
да се занимае овреме съ този въпросъ, за да може да се
направятъ нуждитѣ внушения, нужната пропаганда, и
т. н. и да се засѣе това, което споредъ науката и споредъ
практиката, се намира за най-благоприятно.

Министеръ-председателъ Н. Мушановъ: Догдето не сме
видѣли каква ще бѣде пролѣтъта, много е рисковано още
отъ сега да вземаме мѣрки. Достатъчно е да сме преду-
предени.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Пристѣпваме къмъ
първата точка отъ дневния редъ — изборъ на народни
представители по окръзи къмъ делегацията за поднасяне
отговора на тронното слово.

Съгласно чл. 35 отъ правилника за вътрешния редъ на
обикновеното Народно събрание, бюрото посочва след-
нитѣ народни представители отъ окръжитѣ: Борисъ Еловъ,
Христо Мирски, Петъръ Панайотовъ, Василъ Янакиевъ,
Боянъ Мелнишки, Крумъ Кораковъ, Едрю Шидерски, Ва-
силъ п. Дмитрировъ, Апостолъ Стойковъ, Минко Райковски,
Захари п. Захариевъ, Александъръ Николаевъ, Иванъ Ан-
геловъ, д-ръ Христо Мутафовъ, проф. Георги П. Геновъ и
Иванъ Василевъ.

Кои то приематъ предложенитѣ народни представители
отъ окръжитѣ къмъ състава на делегацията за поднасяне
отговора на тронното слово, моля, да вдигнатъ рѣка.
Мнозинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ точка 2 отъ дневния редъ: първо
четете законопроектъ за етажната собственостъ — про-
дължение разискванията.

Има думата г. министерътъ на правосѣдието.

Министеръ Д. Върбенковъ: (Отъ трибуната) Г. г. на-
родни представители! Преди всичко дълѣт ми се налага да
благодаря на господата, които вчера говориха по законо-
проектъ за етажната собственостъ, за защитата, която му
направиха, и за обстойнитѣ разяснения, които дадоха, осо-
бено г. Бобошевски и г. арх. Поповъ.

Нѣма никакво съмнение, г-да, че историческиятъ пре-
гледъ, който направиха тѣ на въпроса за този родъ соб-
ственостъ, отговаря на истината, и че въ България на на-
стоящото правителство трябва да се припише заслуга, че
то първо се зае да уреди този сложенъ и новъ за обще-
житието и обществото въпросъ по единъ изчерпателенъ
начинъ съ единъ специаленъ законъ. Г. Поповъ проследи
историята на въпроса за тази собственостъ въ старитѣ и
новитѣ времена и ни каза, че тая въпросъ съществува още
отъ най-древни времена. Той почва, обаче, да се урежда
чрезъ частни договори едва въ римско време; а въ срѣд-
нитѣ вѣкове, въ известни републики и градове, се урежда
по надлежния редъ чрезъ юриспруденцията, чрезъ сѣди-
лищата. Франция, където има нѣколко градове, въ които
етажната собственостъ се е развила най-рано въ Европа,
още не притежава единъ специаленъ законъ, който да
урежда тази собственостъ. Едва напослѣтъкъ, следъ вой-
нитѣ, въ Ромъния се създаде единъ малѣкъ законъ отъ
16 члена, който урежда въпроса за етажната собственостъ
и който ние, трябва да си признаемъ, сме използвали при
съставянето на нашия проектъ, въ съставянето на който
взеха участие най-виднитѣ правници и юристи въ нашата
страна.

Тоя законопроектъ за уреждане на етажната собстве-
ностъ, пълненъ и изчерпателенъ, доби всеобщо одобрение
на г. г. ораторитѣ, отъ които трима бѣха отъ оппозицията
и единъ отъ болшинството — уважаемиятъ г. д-ръ Христо
Мутафовъ.

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Четирима отъ опозицията.

Министъръ Д. Върбеновъ: Четирима и Пждаревъ единъ — петъ души ставатъ! Понеже въ Видинъ етажната собственостъ е развита много. г. Пждаревъ я познава отлично, и той допринесе нѣщо съ своитѣ усилия за разяснението на този въпросъ!

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Адвокатскиятъ съветъ познава работата добре!

Министъръ Д. Върбеновъ: Ще чуя и Адвокатския съветъ, но и на г. Пждаревъ ще има да кажа работи, отъ които ще го заболи най-малко брадата! (Смѣхъ и ржкоплѣскане отъ мнозинството).

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Заповѣдайте!

Министъръ Д. Върбеновъ: Защото ние нѣма да прощаваме на тѣзи, които до вчера, когато бѣха на властъ, раздаваха правото по единъ начинъ, който ще остане запомненъ въ историята на българското правораздаване! (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Има интерпелация. Ще приказваме по нея.

С. Мошановъ (д. ст.): (Казва нѣщо).

Министъръ Д. Върбеновъ: Г. Стойчо Мошановъ! И за Васъ ще кажемъ нѣколко думи. Нѣма да Ви прощаваме!

С. Мошановъ (д. ст.): Още сега ги кажете! Може ли такъвъ езикъ да се държи отъ министъръ?

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни).

Министъръ Д. Върбеновъ: Г. г. народни представители! Отъ господата, които разгледаха законопроекта, главно г. Бобошевски направи нѣкои принципиални критики. Той каза, доколко си спомнямъ, следното: защо е имало нужда отъ такъвъ специаленъ законопроектъ, а не сж развити чл. чл. 125 и 126 отъ закона за имуществата, собствеността и сервитутитѣ въ специална книга или глава, за да може материята която урежда тоя законопроектъ, така еднаква съ материята, която уреждатъ тия два члена отъ закона за имуществата, собствеността и сервитутитѣ, да съставлява едно завършено цѣло? Трѣбва да кажа на г. Бобошевски, че тая материя за пръвъ пътъ се урежда въ България. Споредъ насъ и споредъ мнението на хора компетентни и вещи, които взеха участие въ съставянето на този законопроектъ, това засега трѣбваше да стане чрезъ специаленъ законъ, а утре, когато нашето гражданско право се кодифицира, когато ще имаме единъ членъ граждански законникъ, следъ като практиката и тълкуването на върховната сѣдебна инстанция сполучатъ да огладятъ нѣкои работи отъ тоя новъ законъ за етажната собственостъ, той ще влѣзе, нѣма съмнение, като книга или като една голѣма глава отъ тази частъ на гражданския законникъ, въ която ще влиза и законътъ за имуществата, собствеността и сервитутитѣ. И тогава, разбира се, тая материя, уеднаквена, изгладена отъ нашата юриспруденция, ще може да съставлява едно цѣло, за да бждемъ — мога да кажа, безъ да бжда нескроменъ — началъ на европейскитѣ държави съ това законодателство. Защото, както ви казахъ, даже въ Франция, която г. Бобошевски счита за майка, за родина на етажната собственостъ — макаръ въ други страни да има вече такова законодателство — още нѣма единъ специаленъ законъ, който да урежда тая материя, а се урежда отъ богатата съ опитъ французка юриспруденция и отъ нѣколко членове отъ гражданския имъ законникъ.

Г. г. народни представители! Отъ г. г. Томчевъ, д-ръ Мутафовъ, Поповъ и г. Пупешковъ — който, както той каза, е съставителъ на първия уставъ за кооперативни домове у насъ, за етажна собственостъ — се подчертахъ нѣкои дефекти на законопроекта, които азъ, доколко позволяватъ разискванията по принципъ, ще разгледамъ сегатукъ, а въ комисията ще поканимъ тѣхъ и всички ония, които желаятъ да участвуватъ при разглеждането на тоя законопроектъ, да си кажатъ мнението, за да можемъ при второто четене на законопроекта отъ почитаемото Народно събрание да излѣземъ съ онова, което е най-добро, което е най-ценно и което отговаря на изискванията на днешното време. Г. г. народни представители! Тукъ за авторско право никой не държи. Всѣки законопроектъ е дѣло на Народното събрание, създава се съ участие на всички народни представители, компетентни и знаещи

Така се достига до най-хубавото, което може Народното събрание да приеме и да даде като законъ въ тая страна.

Чини ми се че г. Христо Мутафовъ грѣшеше, когато казваше, че му правѣло впечатление, какво въ законопроекта на едни мѣста се говорѣло за собственостъ, на други — за собственостъ. Трѣбва да отбележа веднага, че законопроектътъ допуска реалната собственостъ — както я опредѣли г. Бобошевски — за отдѣлни човѣкъ и го нарича собственикъ що се касае до упражнение на неговитѣ права по отношение владението въ собствеността; а когато се говори за цѣлата съвкупностъ законопроектътъ я нарича собственостъ. Така шото това не е грѣшка на законопроекта, а то е туренъ нарочно, за да се отбележи, че участващиятъ въ тая собственостъ е вече реаленъ собственикъ на етажъ си или на частта стъ етажъ, която притежава и, следователно, тѣй може да се защитава по всички начини, по които единъ собственикъ се защитава.

Г. г. народни представители! Г. Мутафовъ обърна внимание на още нѣколко въпроси, върху които азъ ще искамъ да се спра за малко. Нему му прави впечатление, че споредъ разпоредженията на законопроекта се допуска безплатно снабдяване съ нотариални актове. Нашитѣ съображения бѣха следнитѣ: Когато се е купувало мѣстото за постройката, собствеността е валида актове. Иначе ще излѣзе, като-че-ли, ледъ като се е построило зданието, ще трѣбва втори пътъ всѣки единъ отъ собственицитѣ на апартаменти да вадѣ отдѣленъ нотариаленъ актъ — нѣщо, което ще го обременѣ съ нови разности. Но понеже-това е въ полза на фиска, този въпросъ може да се обмисли въ комисията и азъ нѣмамъ нищо противъ, въпросътъ да се уреди, както се намѣри за добре.

Сега по чл. 71. Въ този членъ се казва следното: (Чете) „Частнитѣ актове, съ които сж прехвърлени мѣста за застрояване на кооперативни или съпритежателски домове, иматъ сила на редовни документи за право на собственостъ“ и пр. Г. г. народни представители! Съображенията на съставителитѣ на законопроекта, за да постановяватъ това, бѣха следнитѣ: българинътъ, като види, че ще се построи едно доходно здание на мѣстото, което той е продалъ евтино съ частенъ продавателенъ актъ, следъ като предприемачътъ или архитектътъ построи кооперативния домъ, мжчи се чрезъ уюни да го изнудва, да не му дава нотариаленъ актъ, да го накара да му плати още веднѣжъ или да му доплаща и пр. Има и други съображения. Имамъ примѣръ, кооперативенъ домъ да е построенъ отъ предприемачъ или архитектъ, собственикътъ на мѣстото продава апартаментитѣ, а архитектътъ, който е строилъ този домъ, има дълго време да чака да получи паритѣ си, вложени въ постройката. Защото, стоейки на старото римско право, или както е въ нашето обикновено право, собственикътъ на мѣстото има тая възможностъ да играе.

Съ тия нареждания на законопроекта ние туряме веднѣжъ завинаги край на това положение и казваме, че частнитѣ документи, чрезъ които сж прехвърлени мѣстата за построяване на кооперативни и съпритежателски домове, иматъ силата на редовни документи за право на собственостъ върху мѣстата, ако постройкитѣ сж вече привършени. Ние, обаче, не желаемъ да злоупотребяваме или да не защитаваме правата на този, който е далъ мѣстото си. И затова, щомъ е установилъ правата си по надлежния редъ, ние му учредяваме законна ипотека върху постройката, за да може, ако той наистина е билъ увреденъ съ тази постройка, по надлежния редъ да си получи собствеността на мѣстото. Но ние нѣма да позволимъ на собственика на мѣстото, върху което е построенъ единъ кооперативенъ или съпритежателски домъ, който струва десетки милиона лева, да разиграва собственицитѣ на етажитѣ и по такъвъ начинъ тѣ да не могатъ да бждатъ сигурни, дали това, което сж построили, е тѣхно.

Г. г. народни представители! Пакъ на г. Мутафовъ, чини ми се, му прави впечатление, че наказателнитѣ разпоредби въ законопроекта били строгички. Мене ми се чини, г. г. народни представители, че този новъ видъ собственостъ у насъ, създадена следъ войната отъ новитѣ нужди на живота, наистина трѣбва да има една защита по-сериозна, додето улегне, додето се установи.

Тукъ се казваше относително санкциитѣ, че би трѣбвало да се прилагатъ общитѣ разпореджения на наказателния законъ — тамъ оцетенитѣ да търсятъ защита на своитѣ интереси. Обаче вънъ отъ обстоятелството, че, споредъ насъ, всички въпроси въ връзка съ етажната собственостъ не сж така детайлно и ясно уредени въ наказателния законъ, но и понеже се касае за единъ новъ видъ частна собственостъ, която, споредъ нашето скромно мнение, има нужда отъ една по-специална защита, ние допускаме

Нѣкои наказателни разпореждания въ самия законопроектъ, подъ закрилата на които да се намира тази нова собственост, а така сѣщо по тѣхъ да отговарятъ ония, които управляватъ кооперативнитѣ домове, върху които лежи отговорността, ако превишатъ своята властъ.

Г. г. народни представители! Повтарямъ да кажа, че законопроектътъ бѣше одобренъ по принципъ отъ всички господа, които се изказаха по него. Законопроектътъ има за задача да задоволи една назрѣла обществена нужда и съ него ние сме отговорили на тая нужда, напипали сме нуждитъ на момента и затова цѣлокупното народно представителство намира, че той е нуженъ и необходимъ законопроектъ.

Въ комисията ще се направи това, което е нужно, като се взематъ подъ внимание мненията на господа, които се изказаха тукъ, както и на всички ония, които ще дойдатъ въ комисията, и усъвършенстванията, които трѣбва да се направятъ въ него, на драго сърдце ще бждатъ направени, за да създадемъ може би ние първи въ мѣстната България единъ пълнен законъ за етажната собственост, който, като я регламентира изцѣло и като я защитава добре, да я насърди, за да могатъ и нашитѣ градове, отговаряйки на ония изисквания, за които говори г. Стефанъ Поповъ, да напредватъ и въ това отношение и да станатъ едни голѣми благоустроени центрове.

Моля г. г. народнитѣ представители да гласуватъ законопроекта по принципъ, а въ комисията ще направимъ онѣзъ, което трѣбва. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Които приематъ на първо четене законопроекта за етажната собственост, както се прочете отъ г. секретаря, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство. Събра нието приема.

Минаване къмъ точка трета отъ дневния редъ: **първо четене законопроекта за печата — продължение разискванията.**

Има думата народниятъ представителъ г. Христо Статевъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Всѣка правителствена инициатива, изразена въ едно законодателство, трѣбва да се обуславя отъ известни нужди и да отговаря на известни обективни условия на момента. И справедливо всички г. г. народни представители, които имаха досега честта да занимаютъ Народното събрание съ този важенъ законопроектъ за печата, се спрѣха на този въпросъ — да подирятъ ония нужди, които предизвикватъ законопроекта, и да дадатъ прѣценка на момента, съ огледъ на обективнитѣ условия, при които се развива нашиятъ общественъ и политически животъ. Ще ми позволите и на мене, на свой редъ, да се занимамъ съ този въпросъ, защото той е много важенъ, а напоследъкъ придоби особено значение, предъ видъ на голѣми интересъ, който се създава не само тукъ, въ залата на Народното събрание, но и въ цѣлото наше общество и въ цѣлата българска интелигенция.

Г-да! Отговоръ на този така поставенъ въпросъ ние намираме въ обширнитѣ мотиви къмъ законопроекта. Въ края на тѣзи мотиви се казва: (Чете) „Отдавна, следователно, се налага създаването на единъ пълнен законъ за печата, който да обхваща и регулира цѣлата материя по печата, както това е направено въ други страни, единъ законъ който, при това, като запазва напълно прогласената отъ конституцията свобода на печата и я гарантира, да предвиди нуждитъ мѣрки и сѣрдства за отстранение на възможнитѣ злоупотребления съ тая свобода“. По-нататкъ въ мотивитѣ се казва (Чете) „Изработенъ съ участие на най-компетентнитѣ по предмета наши правници, тоя законопроектъ, по своитѣ основни положения и концепции, е единъ отъ най-либералнитѣ“. И най-после, въ заключителната частъ на мотивитѣ, се казва: (Чете) „Правителството, прочее, смѣта, че този законопроектъ идва да попълни една празнота въ нашето законодателство, отъ една страна, и, отъ друга — да допринесе твърде много за издигането и усъвършенстването на самия печатъ, за да може той да стане действително факторъ на просвѣта и култура, достоенъ ръководителъ и изразителъ на общественото мнение и преданъ служителъ на истинскитѣ интереси на народа и държавата.“

Г. г. народни представители! Азъ си позволихъ да направя тѣзи три цитати и да сподѣля съ васъ преценки, които сѣ въ основата на тѣзи цитати, за да можемъ, заедно съ васъ, да си отговоримъ на единъ другъ въпросъ: ако действително съ внасянето на този законопроектъ ние урегулируваме цѣлия въпросъ за печата въ нашата страна; ако действително това е единъ напълно либераленъ законъ, ако съ създаването на този законопроектъ за печата ние запълваме една празнота и, отъ друга

страна, съдействуваме за поставянето на българския печатъ действително на една по-голѣма висота, питамъ се азъ, откъде се взема тази тревога въ общественото мнение въ страната, защо сѣ толкова много разтревожени всички ония сѣрди, които непосредствено сѣ се посветили на тоя просвѣтенъ трудъ — да бждатъ служители на българския печатъ, и защо днесъ цѣлото общественото мнение държи едно такова отрицателно поведение и дава една такава ржка отрицателна прѣценка по начало на самия законопроектъ? Азъ знамъ, че когато въ отдѣлнитѣ партийни сѣрди се обсъжда единъ такъвъ въпросъ, когато се обсъжда една подобна инициатива, изхождаща отъ едно правителство, тамъ може да има известни увлѣчения, тамъ може да има проявено известно пристрастие, защото не всѣкога ние, бидейки на своитѣ партийни позиции, оценявайки инициативитѣ на едно правителство, сме абсолютно добросъвестни да кажемъ истината, безъ да рискуваме въ известни случаи да се увлѣчемъ отъ известни партизански настроения.

Нѣкой отъ мнозинството: Преувеличавате, г. Статевъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Но днесъ отъ българскитѣ журналисти, които съ своитѣ просвѣтени усилия сѣ издигнали печата на една завидна висота въ нашата страна — ние знаемъ, че днесъ начело на организираниѣ журналисти въ България не стоятъ прононсирани партизани, а, напрогивъ, лица авторитетни, компетентни, които съ десетки години сѣ служили на своя професионаленъ дългъ, като вестникари, изходящи отъ сѣрди на управляващо болшинство, лица, които досега сѣ дали стократно доказателства въ своята обществена дейностъ за една пълна обективностъ въ оценката на подобни въпроси — отъ тѣзи именно сѣрди ние имаме ржка отрицателно отношение по начало къмъ създадения законопроектъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това не е истина, защото когато комитетътъ имъ бѣше при менъ, по принципъ не бѣше противъ законопроекта, а искаше да се поправятъ нѣкои работи въ комисията. Тѣй че въ противоречие сте. И вчера, като публикувахъ пакъ решението си, вижда се, че не е тѣй, както Вие го излагате. Обективно да приказваме.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. министъръ-председателю! Азъ зная, че Вие сте споходени отъ делегати на Дружеството на столичнитѣ журналисти, . . .

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Отъ настоятелството на дружеството.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): . . . азъ зная, че отъ тѣхъ е искано извинение, поради тоза, че действително, следъ като на нѣколко пѣти имъ е било обещавано, ей така, като едни обикновени наблюдатели да присѣдствуватъ при изработването на този законопроектъ, не сѣ били поканиени; азъ зная, че тѣ се явиха въ общото събрание на дружеството и докладваха този фактъ. Но азъ зная и друго нѣщо, че азъ присѣдствувахъ на това общо събрание на българскитѣ журналисти, въ което взема участие и представителъ на провинциалния печатъ, който сѣщо така се изказа, и тамъ съ общо единодушие на журналисти, които иматъ своята партийна принадлежностъ къмъ всички сѣрди, които сѣ представени тукъ, въ Парламента — заявявамъ ви това съ всичкото чувство на отговорност, което мога да имамъ въ този моментъ — този законопроектъ се отказа по начало. Нѣщо повече: на другия денъ, г. министъръ-председателю, се напечата една резолюция отъ три пункта, въ която изрично се подчертава това нѣщо.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Следователно, Вие сте при факта, че . . .

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, прочетете комюникето, г. Статевъ, което гласи, че тѣ ще следятъ дали обещанията ще се изпълнятъ, дали тѣ ще бждатъ консултирани и съобразно съ туй ще могатъ винаги да подематъ своята акция. Комюникето имъ е такова. Извинете, но азъ казвамъ обективно, че това, което се твърди отъ Васъ, не е вѣрно. Прочетете, казвамъ, комюникето. Азъ го четохъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Наредъ съ резолюцията на столичнитѣ журналисти, ние

имаме резолюцията, която се напечата снощи и тази сутрин в вестниците, на Съюза на българските писатели, които също така намършиха, че законопроектът е твърде реакционен — служи си с техни термини — че той ще донесе едни големи и съществени ограничения на печата и на всичките културни проявления на писателското творчество, следователно, и тъй по начало го отричат. Най-после ние, които вършим политика — нека си послужи с този израз, който често употребява уважаемият г. министър-председател — сме длъжни, безспорно, да се вслушаме в мненията и преценките, изразени в общото общественостно мнение в страната; ние сме длъжни да вземем нужния акт от преценките, дадени от непосредствено заинтересованите сфери, които служат на печата, каквито са българските журналисти, писатели и вобще всички ония, които дават българска книга.

Но въ края на краищата ние тук, в Парламента, сме суверени да дадем известни текстове на законопроекта, съгледът да вършим една политика, да отговорим на известни обективни условия и на известни напълни нужди. И тук тук е това, което ще трябва да прозреш все с същата обективност, за да видим доколко тези нужди са напълни и доколко обективните условия предполагат създаването на един такъв нов закон за печата.

Г. г. народни представители! Ако хвърлим един поглед върху нашата общественост, върху всичките културни проявления, ние по справедливост ще трябва да признаем, че времената, в които живеем, са малко неспокойни, че обществената атмосфера е напоена с нещо твърде обезпокоително и че действително в този момент ние имаме спокойния и редовния темп на нормалния живот и на нормалното развитие на нашата държава. Има нещо, което ни смущава, има нещо, което ни отличава от старите добри времена, не въ материални, ако мога тъй да се изразя, порядки, но въ духовната същност, която наблюдаваме, въ духовните проявления на нашия народ, въ творческите проявления на всички ония, които са заангажирали своите усилия да бъдат пионерите на българската духовна култура. Има нещо не въ реда на нещата. И ако вие хвърлите един бърз поглед на тези ученически стачки, които ние наблюдаваме и които се проявяват с една експанзивност, незапомнена дори въ по-размирни времена, ако има вобще нещо, което вълнува и създава известни ексцеси, всичко туй не се дължи само на известни материални условия. Всичко туй се дължи на онази психологическа същност, която дава белега на времето, на епохата, в която живеем. Ако вие имате възможност да проследите какво е днес културното проявление на нашата интелигенция, по-специално, какво е творчеството на българския писател, вие ще видите, че въ три четвърти ние днес сме свидетели на една масово разпространена литература, която е лишена от големи художествени стойности, а е проникната от известна тенденция — да служи на някакво криво разбрано народничество и да създава един духовен материал, който неизбежно отива до съзнанието на младото поколение, и вследствие на това наблюдаваме проявленията, на които сме свидетели днес.

Но да оставим това настрана. Въ нашата общественост, тъй както я наблюдаваме и преценяваме въ този момент, ние се смущаваме най-вече от туй, че сме свидетели на известна активност от едно политическо движение, комунистическо, което не само въ общественостно-политическия живот има своя стремеж, има своите проявления, ръзки и дръзки, но е и взело мърки, за да може да създаде и психологическа предпоставка за преуспяването на своята голяма партийна и политическа агитация. Не веднъж от тази трибуна е изнесен фактът, че комунистическото движение се обслужва у нас с около 50 печатни издания — не желая да ги цитирам. Въ всеки случай никой от българските партии, разполагаща с повече или с по-малко средства, никой дори от управляващите партии — за които естествено е да се предполага, че материално стоят по-добре на краката си — схващайки нуждите, за своята агитация, за своята пропаганда, за да може да поддържа идеологията и разбиранията на движението, което представлява, не си е позволила лука и не е имала материалната възможност да поддържа една такава широка преса. От друга страна, вие ще видите, че туй създават тази психологическа предпоставка за преуспяване на тяхното комунистическо движение и с една чисто художествена литература. Напоследък излизат маса романи, маса литературни

листове, въ които вие ще видите ярко проявените тенденции, за да може неусетно да се обсебне съзнанието и психиката на младежта, да може да се формира комунистически мироглед и да може да се създаде психологическа същност на индивида, та с по-голяма ревност, с по-голям стремеж, с по-голям борчески темперамент да бъде апологет и пионер на комунистическата пропаганда. Една голяма организирана дейност ни изправя предъ страшен факт!

Е добре, почитаемо Народно събрание, ако всичко туй е предъ нас и ако ние го наблюдаваме и съответно оценяваме, ако съзираме опасността от него, аз съмтам, че едно правителство преди вас вече е създавало един специален закон за защита на държавата, чрез който ще може действително да се парира, до известна степен само, тая дейност, за да няма нужда да търсим и да създаваме друго законодателство. Казвам „до известна степен“, затуй защото, г. г. народни представители, не въкога с крутите мърки и с известни сурови законодателства можем да се противопоставим на едно стихийно движение, което е тъй добре организирано и тъй добре преследвано. И въ туй отношение не само вие, като правителство, не само вие, като болшинство, и не само ние, изходящите от известни политически партии, които стоим на базата на конституцията и поддържаме този държавен строй, а всички — до голяма степен и българската интелигенция — имаме един голям грех, че чакаме от правителството да излезат инициативи, да създава нови законодателства и се залагваме, че сме се изправили право предъ злото и с създаването на известни закони ще можем да предотвратим това зло. Това е голямото заблуждение на всички ни. Зашото, когато ние наблюдаваме тези прояви, когато днес има 5—6 литературни листа, които неусетно създават последователи, формират комуниста въ неговата духовна същност, срещу туй на нашите писатели, които имат своя мироглед, които се импулсират от известни творчески художествени чувства, нищо не им се дава, при какви по-благоприятни условия не са поставени, за да може на тази голяма, разпространяваща се комунистическа художествена литература да противопоставят друго творчество, което да може да се наложи безъ камшици, безъ строгите повеления на закона, безъ крутите мърки, а книгата книга да измъсти, идеята идея да измъсти. Туй подобава на един културен народ.

Нъкой отъ работниците: Няма кой да ги чете.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Има кой да ги чете. — Всичката тази работа другаде става организирано, под ръководството на правителството. У нас, и българската интелигенция, и правителството, и всички онези фактори въ страната, които живеят с съзнанието да пазят и да уважават този държавен строй и стоят на базата на конституцията, много малко са направили въ това направление.

Азъ споделихъ това с вас, за да отбележа, че действително, ако нашата общественост е разтревожена от едни подобни произведения, изразени чрез българския печат, ние имаме законъ за защита на държавата. Само едно можем да пожелаем — да се прилага въ всички ония случаи, които наблюдаваме днес и които смущават вътрешния живот на държавата. Отъ специален законъ за печата ние нямаме нужда, защото, г. г. народни представители, само преди известно време...

Министър-председател Н. Мушановъ: Много либерално!

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Макарь и много тихо да го казахте, азъ доловихъ, г. министър-председателю, апострофа, който искате да ми направите, а именно — че съмъ искал да кажа, че законътъ за защита на държавата билъ либераленъ, а този, който сега представя правителството, не билъ либераленъ! Азъ знамъ, че законътъ за защита на държавата е суровъ, но законътъ за защита на държавата се създава именно, за да защитава държавата срещу ония, които се явяватъ чрезъ своята печатна пропаганда и с всичките си знайни и незнайни действия да конспириратъ, да се борятъ и противъ държавния строй и противъ държавата. Единъ такъвъ законъ, който има най-голямото си предназначение — да бъде бранител на държавата като единствено законно средство — той не може да пипа с меки ръкавици, той трябва да бъде строгъ, ако действително ония, които сгъ го създали, са имали елементарното съзнание за голямата дългъ, който трябва да изпълняватъ. Но ако той действително

е строгъ, азъ ви питамъ: защо вие си служите още съ него, защо не го измѣните? Въ продължение на последните години въ всички срѣди тукъ (Сочи мнозинството) ние сме наблюдавали при малките и голѣми манифестации, които тѣ правятъ на своите конгреси, на първо мѣсто въ тѣхните плакарди да стои искането за премахването на закона за защита на държавата. Вие, обаче, не смѣете да го премахнете и това ви прави честь, защото, за голѣмо съжаление, често пѣти въ своите демагогски и партизански увлѣчения къмъ тѣлпите, вие приказвате всичко, за да глѣдичките тѣхните чувства. Но когато дойде да се намѣрите при по-голѣмо съзнание за своя дългъ, не смѣете да извършите това, което нѣкога сте проповѣждали. И азъ бихъ пожелалъ по-скоро да се тѣримъ въ това положение, въ което сме, отколкото да пожеламъ и тукъ, когато сме, да загубимъ това чувство на самообладание и да бждемъ по-вѣрни на тѣлпите, отколкото на своя голѣмъ дългъ, който има да изпълняваме.

А. Аврамовъ (з): На българските граждани, а не на тѣлпите. По конституцията нѣма тѣлни.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Че действително съмъ правъ въ своята оценка, че действително законътъ за защита на държавата е едно срѣдство, чрезъ което бихме могли гинаги, въ всѣки моментъ, да се справимъ — дотолкова доколкото съ единъ законъ при неговото добросъвестно прилагане можемъ да се справимъ — въобще доказва случаятъ съ отстранението на 8 наши другари отъ Парламента, принадлежащи на Работническата партия, които бѣха отстранени отъ насъ съ гласуваното решение да ги дадемъ въ рѣцетъ на българското правосѣдие, защото сѣ провинени гѣмко въ редактирането на известни вестници, отъ които сѣдѣтъ и прокурорътъ сѣ намѣрилъ, че може да се инкриминиратъ пасажки, подпадащи подъ ударитѣ на закона за защита на държавата.

Л. Станевъ (раб): Защото (Сочи земледѣлците) искатъ пълна и безусловна амнистия!

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! И въ тази работа нека между скоби да кажа, че въ сведенията, които имамъ, сведения, изхождащи отъ тази срѣда (Сочи работниците) има дадени известни жертви, поради фанатизмъ — не поради съзнание — който ръководи голѣма частъ отъ тѣхните действия. Защото, както, миналата година, така и тази година, на голѣма частъ отъ тѣзи, които отстранихме отъ тукъ, по заповѣдъ на Централния комитетъ, а на нѣкоя, безъ дори да бждетъ предупредени, сѣ турени имената за отговорни редактори, за да избѣгнатъ преследванията на властѣта, считайки, че по този начинъ, като сѣ въ Камарата, закривайки се задъ своя депутатски имунитетъ, ще могатъ да гарантиратъ издаването на онова печатно издание, на което тѣ се слагатъ като редактори.

М. Станевъ (раб): Г. Статевъ! Трѣбва да ви опровергая. Не е вѣрно, че безъ тѣхно знание сѣ поставени имената имъ за редактори. У насъ хората не вѣрватъ по заповѣдъ, както у васъ.

С. Таковъ (з): А-а-а! Въ вашата партия нѣма ли интифа? Не получаватъ ли интифа, дѣдо Митю?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Азъ благодаря за корекцията, която ми направи г. Митю Станевъ.

С. Таковъ (з): Тукъ я обѣрка, бай Митю!

М. Станевъ (раб): Азъ виждамъ отъ апострофитѣ ви, че всички сте единодушни по отношение преследване трудовия печатъ.

А. Циганчевъ (з): Въ вашата партия всички вѣрватъ по заповѣдъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. Станевъ! Азъ си вземамъ бележка отъ вашия апострофъ. Азъ достатъчно ви уважавамъ, знамъ вашата дългогодишна дейностъ и познавамъ вашата почтеностъ, макаръ че сте въ тая срѣда. (Сочи работниците) Но азъ съжалявамъ, че нѣмамъ въ себе си писмото на единъ бившъ сливенски народенъ представителъ, вашъ другаръ, който миналата година тукъ бѣше нашъ другаръ — не си спомнямъ името му.

А. Радоловъ (з): Добри Димитровъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Сѣщото е и съ Борисъ Кръстевъ. Бѣше работникъ въ русенската фабрика Мюляуптъ. Арестуванъ е като редакторъ на единъ работнически вестникъ. Той е неграмотенъ човѣкъ — трето отдѣление е свършилъ — и не може да редактира вестникъ.

М. Станевъ (раб): Защо единъ работникъ да не може да бжде редакторъ? Вие сега искате да отнемете възможността на трудовитѣ вестници да излизатъ, като пращате тѣхните редактори въ затворитѣ. Това преследвате вие!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Тѣмко миналата година тѣхниятъ другаръ отъ Сливенъ, Добри Димитровъ, бѣ арестуванъ въ Хасково, и когато той запиталъ „Защо ме арестувате?“, полицията казала, че е арестуванъ за една инкриминирана негова статия въ единъ работнически вестникъ. И тоя човѣкъ чете статията съ удивление и се чуди дали не е жертва на нѣкаква мистификация на полицията и дали действително неговиятъ подписъ е сложенъ подъ статията! И когато въ последствие се установява, че Централниятъ комитетъ на Работническата партия, за да обезпечи издаването на вестника, е поставилъ името му подъ статията, за да използва неговия депутатски имунитетъ, и когато той е направилъ въпросъ, че е трѣбвало поне да му бжде съобщено кога и подъ коя статия е поставено името му, Централниятъ комитетъ спрямо него приложи санкции и въ последващите депутатски избори не го кандидатира, и той сега е въ немилостъ.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг.): Изключиха го като ликвидаторъ.

М. Станевъ (раб): Г. Статевъ! И тукъ съмъ длъженъ да Ви поправа. Добри Димитровъ не бѣ арестуванъ поради нѣкаква инкриминирана статия въ нашъ вестникъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: После ще говорите.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Следователно, мисълта ми е, че ако ние действително наблюдаваме тия явления въ нашия обществено-политически животъ, които смущаватъ нашата общественостъ и които могатъ да застрашатъ общественния редъ и държавната сигурностъ, ние имаме законъ за защита на държавата, който можемъ да приложимъ, а имаме и тѣзи мѣрки, които приложихме по отношение на 8 наши другари, принадлежащи къмъ Работническата партия.

Обаче, когато става въпросъ за режима на печата въ една държава, трѣбва всички да знаемъ, че режимътъ на печата се обуславя изключително отъ формата на самия държавенъ строй. Въ Сѣветска Русия нѣма свобода на печата. Тамъ цѣлиятъ печатъ е подъ строгото наблюдение на ония, които сѣ отредени да контролиратъ този печатъ. Въ печата тамъ не може да бжде помѣстено каквото и да било оскърбление за порядкитѣ въ Русия, защото идеолозите на болшевишкото държавно устоичество казватъ, че не могатъ да позволятъ на никаква буржоазна мисълъ да смущава съзнанието на работника въ Сѣветска Русия, че никакъвъ другъ мирогледъ не може да се отстоява и да намѣри защита чрезъ печатното слово, чрезъ брошурна литература или чрезъ каквото и да е друга литература. Защото тамъ може да пише и да приказва само оня, който е идеенъ сподвижникъ на режима. Следователно, самиятъ режимъ, самото държавно устройство, предопредѣля и рамкитѣ, въ които може да се постави и самиятъ печатъ. Ако щете, дори да се прехвърлимъ въ фашистския режимъ въ Италия. Тамъ създателътъ на този режимъ, последователитѣ на този създателъ, всичкитѣ ония идейни съчувственици, които намѣриха подкрепата на цѣлия италиански народъ, създавайки режима за управлението на италианската държава, казаха, че, за да може режимътъ, обуславящъ се отъ основния законъ, който тѣ изработиха и който намѣри подкрепа и одобрение въ цѣлия италиански народъ да бжде затвърденъ, ще трѣбва печатътъ до известна степенъ да се постави подъ известни ограничения, и всички възможни срѣдства да се създадатъ, за да може този печатъ да бжде въ услуга на режима, който обуславя изграждането на самата италианска държава. Но тамъ, както ви казахъ, г. г. народни представители, самото държавно устройство е свършено друго. Обаче въ единъ парламентаренъ режимъ, какъвто е нашиятъ, свободата на печата е най-сѣществената необходимостъ, която обуславя въобще парламентарния режимъ. Едно правителство, което претендира да носи народо-

властническо управление, не може да отрича свободата на печата. Свободата на печата, наредъ съ Парламента, сж двата голѣми фактори, които упражняватъ своя ефикасенъ и голѣмъ контролъ върху действията на самата изпълнителна власт. Туй е предназначението на печата.

Т. Тонковъ (з): Ние ще ви забранимъ да лъжете чрезъ печата и да клеветите несправедливо безъ никакви факти и документи.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Следователно, когато става въпросъ за свободата на печата въ нашата държава, ние ще разглеждаме нашия печатъ съ огледъ на нашето държавно устройство, съ огледъ на нашата конституция, съ огледъ на парламентарния режимъ, който е признатъ отъ всички страни.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Туй е право. Сега кажете ми, къде въ законопроекта се ограничава свободата на печата? То е важниятъ въпросъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Ще кажа — имайте търпение. Азъ трѣбва да се обоснова, за да може, когато правя оценка на известни текстове, да се знае отъ какви основни начала изхождамъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Всички тия мисли сж прави. Кажете сега къде, съ кои постановления на законопроекта се ограничава свободата на печата?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Ще кажа; но преди това още едно нѣщо. — Добриятъ печатъ, г. г. народни представители, е въ зависимостъ отъ степенъта на нравственото и морално развитие на единъ народъ.

Нѣкой отъ мнозинството: И на общественитѣ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Общественицитѣ сж часть отъ този народъ, безспорно.

Нѣкой отъ мнозинството: Често пѣти общественитѣ се криятъ задъ свободата на печата.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): И колкото ние да се мъчимъ, колкото ние да полагаме усилия, за да можемъ действително да създаемъ единъ печатъ, непременно ние ще бъдемъ въ зависимостъ отъ степенъта на нашето нравствено и морално развитие. Ние не можемъ да претендираме за единъ английски печатъ тогазъ, когато сме българи, и тогазъ, когато живѣемъ въ границитѣ на българската държава. Но както е вѣрно, че добриятъ печатъ е въ зависимостъ отъ степенъта на нравственото и морално развитие на единъ народъ, така-же е вѣрно — отъ наблюденията, които ние всички сме правили — че самиятъ печатъ е въ зависимостъ отъ ония граждански категории, изразъ на които става въ даденъ моментъ, за да отстоява известни тѣхни искания въ общественитѣ борби въ нашия политически животъ.

Г. г. народни представители! Това най-добре се наблюдава въ нашата партийна преса и въ нашия партисенъ печатъ. Има партийни вестници, които още продължаватъ да напомнятъ старитѣ времена и съ своето списване, и съ своята фразеология, и съ начина, по който се третира въ известни обществено-политически проблеми. Има други вестници, принадлежащи на известни партии, които иматъ голѣма мѣрка въ преценката на обществено-политическитѣ въпроси. Следователно, въ това отношение свободата на печата се обуславя, безспорно, отъ какви подбуждения, отъ какви интереси и схващания се преценява ролята, която ще трѣбва да играе този печатъ.

Въ създаването на законъ за печата у насъ отдѣлнитѣ правителства винаги сж намирали известни мотивировки и тѣзи мотивировки винаги сж си приличали твърде много. Ако вземете да прочетете мотивитѣ на законопроекта, който се внесе въ 1907 г., когато стана измѣнението на закона за печата, ще видите и тамъ сжщитѣ преценки — че печатътъ седи на едно сравнително ниско ниво, че печатътъ ще трѣбва да се морализира, че действително ще трѣбва да се създаде цензъ за редакторитѣ, че ще трѣбва да се подобри българскиятъ печатъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ама въ този законопроектъ нѣма такива работи.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Но отъ 1907 г. досега ние виждаме, че винаги има условия, които даватъ основание

за една подобна мотивировка, никога печатътъ да не се счита, че е на онази висота, която задоволява всички. Въ 1921 г. мотивировката е сжщата — печатътъ ще трѣбва да се постави на една по-голѣма висота, че ще трѣбва да се запълни известна празнота — точно онова, което е казано въ сегашнитѣ мотиви. Обаче отъ 1921 г. досега не можа да се дойде до онова състояние на печата, което да може да задоволи всички ни зашто фактътъ, че сегашното правителство излиза съ сжщата мотивировка, фактътъ, че сегашното правителство смѣта, че печатътъ не е на достатъчна висота, а ще трѣбва да отиде по-нависоко, показва, че не сж тѣзи мѣрkitъ за да може да се подобрява българскиятъ печатъ и че въобще подобренieto на печата се обуславя отъ много други условия и отъ много други причини, свързани съ общия културенъ уровень на единъ народъ.

Г-да! Но туй, което ми направи впечатление, и туй което сигурно ще направи впечатление и на васъ, е, че винаги за изработването на единъ законъ за печата се е прибѣгвало при известни изключителни условия и при известни обществени настроения, които сж създадени вследствие на известна настѣпила нестабилностъ въ живота на самата държава. Въ 1907 г. се създаде законъ за печата въ едно неспокойно време, едно време, когато се застрашаваха позицитѣ на тогавашното правителство, едно време, разбъркано все таки отъ известни проявления, които наложиха, като мѣрка на това правителство, да прибѣгне до създаването на закона за печата.

Д. Ачковъ (нез): Тогава убиха министъръ-председателя на улицата.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Когато се създаде законътъ за печата въ 1907 г., знаете, че биде убитъ на улицата министъръ-председателътъ Димитъръ Петковъ. Въ 1921 г. тогавашното правителство прибѣгна къмъ създаването на единъ изчерпателенъ, подробенъ законъ за печата, защото положението сжщо така бѣше неспокойно, защото въ държавата се нагигаше една голѣма критика, която трѣбваше да биде обуздана съ създаването на единъ специаленъ законъ за печата.

Е добре, г-да, днесъ, когато действително въ нашия общественъ и политически животъ вече се създава една критика по отношение управлението на правителството на Народния блокъ, днесъ, когато навсѣкжде се правятъ известни преценки, които може би не се харесватъ и сж въ пълнѣн дисонансъ съ онязи възторжени нотки на българския печатъ, които прозвучаваха отъ колонитѣ му преди една година днесъ вече се замисля за създаване на единъ законъ за печата, като му се дава онази хубава и примамлива мотивировка, която азъ ви цитирахъ въ заключителната часть на мотивитѣ, които предшествахъ настоящия законопроектъ. Това е мотивировка пишна, мотивировка съблазнителна, мотивировка красива, но съвсемъ не е въ съгласие съ онова което е легнало въ съдържанието на отдѣлнитѣ текстове на самия законъ. И вие ще видите, г. г. народни представители, че азъ не искамъ да ви занимавамъ съ голюсования че всичко това, което сподѣлямъ съ васъ, азъ го намирамъ въ самитѣ текстове на законопроекта.

Въ чл. 1 отъ този законопроектъ е казано: (Чете) „Печатътъ е свободенъ.“

„Свободата на печата се състои въ безпрепятствено изказване на мисли чрезъ печатни произведения.“

Когато човѣкъ прочете първия членъ отъ законопроекта, безспорно, ще смѣта, че действително той е напълно съобразенъ съ конституцията и че върху свободата на печата не се прави абсолютно никакво посегателство. Но когато веднага преминемъ къмъ известни последващи текстове на законопроекта, ще видимъ, че тѣзи последващи текстове се намиратъ въ пълно противоречие и съ конституцията, и съ чл. 1 отъ самия законопроектъ. Азъ не бихъ желалъ да се впусна въ единъ подробенъ анализъ на всичкитѣ текстове на законопроекта, защото това ще имаме възможностъ да направимъ въ комисията или пъкъ при второто четене. За подкрепа на своята преценка азъ ще разгледамъ само нѣколко текста, които сж най-типични и които даватъ окраска на цѣлия законопроектъ.

Азъ ще спра, г. г. народни представители, вашето внимание на чл. 15 отъ законопроекта, където се говори за забрана на разпространението, където става въобще въпросъ за изземване на известно печатно произведение. Този членъ има следното съдържание: (Чете) „Разпространението на печатни произведения, съ които се извършва едно отъ престѣпленията, предвидени въ чл. чл. 31, 32 и 41 отъ тоя законъ“ — и нѣколко още члена отъ наказателния законъ, които по-нататъкъ сж споменати —

„... се забранява“. Значи, разпространението на печатни произведения за престъпления по чл. чл. 31, 32 и 41 на закона и по няколко членове от наказателния закон се забранява. Въ какво се състои самото забраняване? По-нататък, въ втората алинея на чл. 15, е указано: (Чете) „Забраната се състои въ изземване на печатното произведение, гдето и да се намира то. Изземването може да бъде съпроводено съ запечатване набора, плочитъ, клишетата и филмитъ“

Г. г. народни представители! Изземване може да стане, когато полицейската или съдебната власт установи, че въ едно печатно издание има нарушение на следните текстове от наказателния закон: чл. чл. 105, 120, алинея трета, 122, алинея трета, 123, 124, 127, 173, 174, 230, 230б, 236 п 1. Тъзи текстове от наказателния закон предвиждат известно охраняване достойнството, престижа и живота на държавния глава. Но чл. 236-а, който е вмъкнат на края много предпазливо, говори следното: „Който разгласява чрез печата невърни, обидни или клеветнически деяния за българското правителство... или нъкой министър... наказва се...“ Следователно, ако въ единъ вестникъ или въ едно печатно издание се напише нъщо за правителството или за единъ министър, министърътъ или правителството ще трѣбва да полири удовлетворение не както е досега, чрезъ съда, а веднага съдебната власт чрезъ полицията предварително налага едно наказание съ конфискуването на самото печатно издание и съ забраняването на неговото разпространение, или, както е казано, „съ изземването му, кждето и да се намира то“.

И азъ, за по-голяма иллюстрация на своята преценка, като вземахъ и разгърнахъ всичкигъ вестници, които сж излъзали тая сутринъ, се натъкнахъ на много нъща, писани въ вестници, които действително седятъ на известна висота и които, ако законътъ бѣше въ сила, днесъ до обѣдъ органитъ на полицейската власт или детективитъ трѣбваша да ги иззематъ, кждето и да се намиратъ тѣ и по тоя начинъ да причинятъ не само една голѣма щета на самото издателство, ами предварително да наложатъ едно наказание, безъ респективната съдебна власт по същество да си каже думата — има ли действително наклеветяване или не. И когато „клеветникътъ“ дойде въ съда и даде своитъ изобилни материали и докаже истинността на онова, което е изнесълъ, било по отношение правителството, било по отношение министра, и бжде оправданъ, ще остане загубата, която е нанесена съ това предварително наказание, което е наложено по преценката на единъ полицай или по преценката, ако обичате, на единъ престиралъ се прокуроръ за единъ инкриминиранъ, по негова преценка, пасажъ въ вестника. Азъ имамъ нарѣзка в. „Изгрѣвъ“. Неговата днешна уводна статия е отъ нѣколко реда и позволете ми да ви я прочета. „Безчестието не е само негово“ — така е озаглавена тая статия. Азъ ще ви я цитирамъ само дотолкова, доколкото ще трѣбва да подкрепя преценката си по чл. 15 за последствията, които могатъ да произлѣзатъ отъ приложението на този членъ, за да се види, е ли действително законътъ противоконституционенъ, е ли той единъ жестокъ, единъ реакционенъ законъ, тъй както сж го оценили българскитъ журналисти, тъй както го оценява българската интелигенция, тъй както го оценява Съюзътъ на писателитъ и тъй както основателно днесъ той разтревожва цѣлата мислеща интелигенция въ България. (Възражения отъ мнозинството) Азъ съжалявамъ, че го нѣма тукъ г. министъръ-председателъ, за да чуе тая статия, защото преди малко той заявяваше: „Кажете ми въ какво се състои жестокостта на тоя законъ“. Ето, г. министъръ-председателю, въ какво се състои: (Чете) „Ако не биха съществували 28-тъ потресаещи разкрития на Съюза на адвокатитъ за мизернитъ на следваната отъ министъръ Върбенювъ политика и налице би билъ само единъ единственъ фактъ: фактъ, че министърътъ на правосъдието нѣколко пъти е предлагалъ на председателя на Върховния административенъ съдъ да упражни влиянието си предъ общото събрание на съда, за да измѣни практиката си по нѣколко административни спорове, свързани съ голѣми материални интереси...“

Министъръ Д. Върбенювъ: Чакайте да ме чуете какво ще кажа.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. Върбенювъ! Азъ зная, че Вие ще се оправдавате...

Отъ мнозинството: А-а-а, може ли така?!

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Ами азъ тъкмо затуй цитирамъ тази статия, защото, когато една такава статия излѣзе,

нѣма да се чака нито министърътъ да се оправдае, нито вестникарътъ да отиде въ съда, а още съ излизането на вестника детективитъ ще отидатъ въ редакцията на в. „Изгрѣвъ“ и ще иззематъ вестницитъ.

Министъръ Г. Петровъ: Защо ще тровите обществото съ тия измислици, ако министърътъ ще се оправдае?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. Петровъ! Нали е въпросъ да не се тормози българскиятъ печатъ?

Министъръ Г. Петровъ: Обаче не е и въпросъ да се заблуждава общественото мнение.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Защо тогава вие не създадете единъ текстъ въ закона, за да може действително да не става предварително изземването и да се турятъ санкции, следъ като надлежната съдебна власт си каже думата? Защо вие предварително искате да наложите наказание?

В. Коевски (нац. л): Защото се шантажира съ общественото мнение.

Министъръ Г. Петровъ: Не трѣбва да се забравя, че и сега изземването става по нареждането на съдебната власт. И следъ като този законъ влѣзе въ сила, изземването пакъ ще става по нареждането на съдебната власт. И ако тази съдебна власт е на тая висота, на която принаватъ, че стои, нѣма защо да се съмняватъ, че единъ прокуроръ щѣлъ да се престарае.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. Петровъ! Не забравяйте, че досега изземването ставаше само по отношение на печатнитъ издания, които попадатъ подъ ударитъ на закона за защита на държавата.

Х. Чолаковъ (з): „Земледѣлско знаме“ не е било подъ ударитъ на закона за защита на държавата, обаче, както казахъ, отъ 100 броя 36 сж конфискувани най-произволно.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Дайте да ви направя и тази конесия.

П. Попивановъ (з): Не само това, но г. Смиловъ следъ 9 юний заключи редакцията на „Земледѣлско знаме“.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Ако това е единъ произволъ на властта, която е почерпила куражъ отъ известни съществувачи текстове, ако е имало престараване — да допустна, че фактъ, който казвате е вѣренъ — трѣбва ли сега да създавате редица положения, чрезъ които да се тормози всѣки вестникъ, въ който е напечатана статия, която засѣга престижа на правителството, на единъ министъръ, ...

В. Коевски (нац. л): Ще се пресѣкатъ краката на шантажиститъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): ... чрезъ които положения да се слага ръка на изданията на една редакция и да се опропаства? Нима вие не знаете срѣдствата, съ които се издава единъ вестникъ?

В. Коевски (нац. л): Заслужава тази участъ, щомъ прави шантажъ.

А. Капитановъ (з): В. „Изгрѣвъ“ сериозенъ вестникъ ли е?

Х. Чолаковъ (з): Ние си казахме думата по закона, г. Статевъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Освенъ изземването, има нѣща по-чудовищни и по-интересни. Азъ бихъ желалъ вие, които свързвате, тъй да се каже, своята съдба, като болшинство, съ създаването на единъ първостепененъ законъ, какъвто е законътъ за печата, съ по-голяма сериозностъ да се отнесете къмъ тия нѣща, които сподѣлямъ съ васъ. Действително, по всичко друго можемъ да имаме известни увлѣчения, но когато създаваме законъ за печата и когато засѣгаме просвѣтния трудъ на хора, които творятъ духовната култура на този народъ, тамъ вече чувството на отговорностъ трѣбва да бжде много голѣмо.

А. Капитановъ (з): Много голѣма култура е да се клонкарува!

Министър Г. Петровъ: Той е правъ, но въ изводитъ си не е правъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Азъ моля отъ министерската маса да бъдатъ спокойни, за да видимъ азъ ли се увеличавамъ, азъ ли грѣша, или пъкъ действително има известно положение, което трѣбва да загрижава и насъ, и васъ, и всички ни тукъ, ако целта ни е действително да създадемъ единъ законъ.

Чл. 31 казва следното: (Чете) „Който чрезъ печата разпространява лъжливи новини“ ...

А. Капитановъ (з): Лъжливи.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): ... „или, макаръ и истински, но безъ да посочва лицето или учреждението“, ...

П. Попивановъ (з): По този въпросъ си казахме думата — че се отказваме отъ него.

Х. Чолаковъ (з): Това ще се махне.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): ... „до което се отнасятъ, и съ това може да внесе смутъ въ обществото или да урони престижа на властта, наказва се съ тъмниченъ затворъ и глоба до 20.000 л.“. А чл. 15 — искамъ пакъ да ви го припомня — казва: (Чете) „Разпространението на печатни произведения, съ които се извършва едно отъ престъпленията, предвидени въ чл. 31“ и пр. — точно този, който ви процитирахъ сега — „се забранява“; такива печатни издания се изземватъ.

И сега, г-да, когато единъ вестникарь най-добросъвестно вземе да редактира своя вестникъ и даде известна преценка било за министъръ, било за правителството, съ която единъ прокуроръ или съдебната властъ смѣтне, че действително се разтревожава общественото мнение, веднага настѣпва изземването. Следователно, виждате единъ текстъ, който безусловно може да се приложи къмъ всичко. Особено когато се касае до една редакция, която е нарочена, за да бъде преследвана, на всѣки десетъ реда можешъ да намѣришъ да инкриминирашъ единъ пасажъ и да изземешъ, като смѣташъ, че си на законна база и че прилагашъ чл. 31 отъ закона за печата.

Ето отъ къде иде тревогата на журналиститъ, на писателитъ, на печатаритъ, тревогата на ония, които отъ сутринъ до вечеръ създаватъ духовната култура на нашата страна и чертаятъ развитието на нашия печатъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Завършете, г. Статевъ.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Още две-три минути и свършвамъ. — Но, г. г. народни представители, да оставимъ чл. 31 — за него се каза извънредно много. Да вземемъ чл. 34: (Чете) „Създаване наклонностъ къмъ престъпления. — Който чрезъ печата изнася престъпления или други вредни за обществото деяния“ ... и пр.

Министъръ Д. Върбенковъ: Кой ще обсъжда това?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Увѣрявамъ ви, въ тази фраза — „и други вредни за обществото деяния“ — може да се вложатъ толкова много случаи, че всички да ни питате тукъ, всѣки единъ поотдѣлно различно ще оцени известенъ фактъ, за да го смѣтне като едно деяние вредно, попадащо подъ чл. 34. Кажете ми, не се ли дава възможностъ за известно злоупотребление най-малко съ този текстъ, ако той действително остане въ тази нещастна редакция, която има?

Но по-нататъкъ: (Чете) „... по начинъ, който може да повлияе за създаване наклонностъ къмъ извършване на подобни деяния“. — „Наклонностъ къмъ извършване на подобни деяния!“ — Кой може да каже, че тъкмо този начинъ, който си е избралъ известенъ вестникарь или известна редакция, тъкмо той е осъдителенъ? Както виждате, тукъ нѣма една ясна, една стриктна преценка, едно ясно поставено и определено положение. Тукъ има широкъ просторъ, за да може прокурорътъ, за да може полицията, за да може гражданитъ да оценява „начина“ тъй, както пожелае да го разбере.

К. Кораковъ (д): Ами съдътъ?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Докато дойдемъ до съда, г. Кораковъ, много други работи ставатъ.

К. Кораковъ (д): Прокурорътъ за какво е?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Тамъ е всичкиятъ въпросъ. Ако бѣше всичко сведено до съда, щѣхме да имаме най-после търпението да изчакаме решението му; но вие виждате, че преди съда има конфискация.

А. Николаевъ (з): Г. Статевъ! И безъ този законъ не ставаше ли и по-рано изземване всѣки денъ на вестници?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Азъ нѣма да се спирамъ повече върху тѣзи членове. Азъ ще ви посоча чл. 39, където се говори за сензация.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Г. Статевъ! Времето Ви изтече. Завършете.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Заклучавамъ. — Ще ви посоча само чл. 42 и чл. 59, който се отнася до инициативата на полицията да изземва. Ще ви посоча и чл. 61, съ който могатъ да ставатъ толкова много произволи и толкова много игри, защото въ чл. 61 — азъ обръщамъ вниманието на г. министра на правосъдието — е казано, че когато прокурорътъ извърши едно действие, направи изземване, направи конфискация, наложи глоба, но следъ 24 часа съдътъ не успѣе да си каже думата, нищо не става, отмѣнява се цѣлата работа. — Да, но презъ тѣзи 24 часа редакцията е подъ единъ тормозъ, конфискацията е извършена по силата на чл. 61. Когато въ 24 часа съдътъ не си каже думата, прокурорътъ ще отиде въ редакцията и ще каже: „Извинявайте, нѣ ви броеветъ, които конфискувахъ, защото съдътъ закъсня да се произнесе въ 24 часа“. А такива случаи ще има много.

Азъ ви питамъ, като разумни хора, които искаме да създадемъ по-добро законодателство: може ли да търпимъ подобни текстове, които отварятъ широко вратитъ на известни произволи? И правъ бѣше първиятъ ораторъ, изхолящъ отъ вашата срѣда, който отъ трибуната каза: когато ще създаваме едно законодателство, трѣбва да държимъ смѣтка, че то има предназначение за всички, а не да го създаваме съ огледъ да го прилагаме днесъ, когато сме на властъ.

Г. г. народни представители! Азъ заклучавамъ. Азъ ви казвамъ, наредъ съ ония преценки, които се дадоха тукъ, че законопроектътъ е не само несвършенъ, че законопроектътъ е реакционенъ, че законопроектътъ е драконовски, но и че този законопроектъ е противоконституционенъ. Наредъ съ всички ония доводи, които се дадоха отъ уважаемия г. професоръ Молдовъ, азъ мога да ви наведа още единъ: че по-голямата частъ отъ текстоветъ на този законопроектъ се намиратъ въ пълно, явно и за най-непросвѣтенитъ противоречие съ чл. 79 отъ конституцията.

Но, г. г. народни представители, вие не трѣбва да смѣтате, че действително въ оценката на този законопроектъ се влага каквото и да е увлѣчение или нѣкакво пристрастие.

Азъ завършвамъ съ онова, съ което започнахъ. Българскитъ журналисти, българскитъ писатели, цѣлата българска интелигенция намира, че законопроектътъ изцѣло ще трѣбва да се изостави, че той е реакционенъ, че въ дѣното на текстоветъ, които сж създадени, лежатъ принципи, които, за ваша честъ, претендирайки да бъдете едно народовластническо правителство, претендирайки да бъдете носители на народовластническо управление, не трѣбва да регистрирате. Но не трѣбва да ги регистрирате още и заради туй, защото, както съобщихъ г. Молдовъ и както въ общото събрание на Журналистическото дружество се изтъкна, тукъ е призованъ за сътрудникъ въ изработването на този законопроектъ и г. Пера Живковичъ, защото нѣкои текстове сж взети отъ диктаторскитъ наредби, съ които сж наложени строгитъ ограничения на югославянския печатъ. Ето до каква печална слава достигна правителството на Народния блокъ! (Ръкоплѣскания отъ сговориститъ)

Министъръ Д. Върбенковъ: Това е провокация!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата на народниятъ представителъ г. Боянъ Смиловъ.

П. Попивановъ (з): (Къмъ Х. Статевъ) Ако Гео Милевъ стане отъ гроба и дойде тукъ, ще пита дали вие се казвате Христо Статевъ, който говори така отъ трибуната.

Б. Смиловъ (нац. л. о): (Качва се на трибуната)

П. Попивановъ (з): Ето, тоя е (Сочи Б. Смиловъ), който заключи „Врабча“ и който, следъ като стана министъръ

на правосъдието, не допускаше не редактори да пишат в вестника, ами личности да влизат вътре! И той ще говори сега за свобода на печата!

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Я питайте Вие за тази свобода на печата г. Стоянъ Омарчевски!

П. Попивановъ (з): Ето той е (Сочи Б. Смиловъ), който не позволяваше да поставим името на нашия вестник — „Земледѣлско знаме“!

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля!

П. Попивановъ (з): Това е истината за свободата на печата! Г. подпредседателю! Ние слушаме, нека чуятъ и тѣ, защото сега е моментъ да протестираме срещу всичко това, което тѣ сѣ вършили. Нека съвѣстѣта да ги чука, да ги бута, за да разбератъ какво сѣ вършили.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Вие имате най-малко право да говорите за свободата на печата, защото Омарчевски въ кръчмитъ цензурираше!

П. Попивановъ (з): Въ този моментъ ние не можемъ да не си спомнимъ за ония мърсотии, които се вършеха въ миналото по отношение на тоя печатъ отъ тази страна. (Сочи сговориститѣ)

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Стига!

А. Николаевъ (з): Г. Теодоси Кънчевъ! Презъ наше време имаше цензура, може би, но нѣмаше убитъ нито единъ редакторъ, а презъ ваше време вие избихте по единъ редакторъ почти отъ всѣка редакция.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Кой уби Милевъ? Кой интернира Добрияновъ въ Кнежа?

Х. Чолаковъ (з): Добрияновъ е живъ.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Григоръ Чешмеджиевъ къде бѣше?

Х. Чолаковъ (з): Ето го тукъ, на банката. (Сочи дѣвцата)

Н. Падаревъ (д. сг. Ц): Какво стана съ Грековъ?

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Кой уби Грековъ, директорътъ на „Слово“.

Ц. Стоянчевъ (з): Какъ смѣте да приказвате по това?

А. Николаевъ (з): Ако вземемъ да изброяваме убититѣ, г. председателъ ще трѣбва да ни продължи времето много. Недейте бърка тамъ! Мълчете по-добре!

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Вие ще мълчите! Не отваряйте страници на миналото!

А. Николаевъ (з): Тежко ви и горко, ако ние отворимъ страницитѣ на миналото!

Л. Станевъ (раб): (Къмъ земледѣлцитѣ) И на страницитѣ на вашето минало доста жертви се написаха въ продължение на година и половина.

А. Николаевъ (з): Помагайте, помагайте, защото тѣ ви избраха!

Л. Станевъ (раб): По тѣхния пѣть и вие вървите.

Г. Вангеловъ (раб): Вие продължавате тѣхната реакционна политика.

П. Попивановъ (з): Поне вие мълчете, вие, които издавате днесъ 40 и нѣколко вестници и списания.

Л. Станевъ (раб): (Възражая нѣщо)

П. Попивановъ (з): Защото вашиятъ какаванлъкъ презъ времето на Сговора бѣше толкова голѣмъ, че не вестникъ, а два реда не смѣхте да напишете.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

А. Николаевъ (з): Той да разправи нѣщо за жертвитѣ въ Русия!

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Силно звъни) Стига вече, т-да!

П. Попивановъ (з): (Къмъ Л. Станевъ) Въ моето село, въ училищния дворъ, на открито, не направихъ ли събрание? Барабанъ не бихте ли? Ама нѣмаше кой да те слуша.

Б. Смиловъ (нац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Така, както е представенъ законопроектътъ за печата, въ неговитѣ мотиви се намира едно дълго обяснение за ролята и значението на печата въ живота на едно общество. И азъ се питамъ: необходимо ли бѣ, при вънасянето на настоящия законопроектъ за печата, да се даде историята, а така сѣщо и назначението на печата, което той има въ живота на едно общество? И ще видите, че въ мотивитѣ сѣ развити много правилни мисли: проследено е какъ се създава печатътъ, цитиратъ се конституционалисти, определя се неговата роля, нѣщо повече: всѣки отъ насъ знае колко голѣма е ролята на печата въ живота на една държава. Въ Англия печатътъ даже се счита като четвърта власт, и тамъ, при гласуването даже на нѣкой законъ въ Камарата на общинитѣ, пресата има много голѣмо влияние: дали той да бѣде отхвърленъ или да бѣде приетъ. Голѣмитѣ вестници както въ Франция, така и въ Англия дотамъ сѣ изградили своята роль, щото при международнитѣ компликации и по голѣмитѣ въпроси отъ външно естество често пѣти тази преса дава решение на въпроситѣ.

Така щото, г. г. народни представители, за ролята на печата може да се говори много. И въ мотивитѣ на законопроекта е отбелязана тази страна. Но азъ считамъ, че въпросътъ, който трѣбва да занимава днесъ народното представителство, не е каква е ролята на печата, какъ се е появилъ той исторически и какви спѣнки сѣ правени на печата. Сега ние имаме да обсъждаме единъ законопроектъ и ще трѣбва да си отговоримъ дали действително той е намеренъ и дали сѣ се явили въ живота на българската държава и на българското общество такива обстоятелства, които сѣ заставили правителството да се занимае непременно съ този въпросъ и да внесе настоящия законопроектъ.

И азъ си задавамъ въпроса: кой накара правителството именно сега да излѣзе съ единъ законопроектъ за печата, когато знаете колко голѣми нужди стоятъ открити и какъ българскиятъ народъ чака законодателство въ други области на живота, а не Камарата да се занимава съ законопроектъ за печата? Ето вече въ продължение на цѣли две седмици ние дебатираме тоя законопроектъ, безъ лично поне азъ да мога да разбера истинскитѣ мотиви и причини, които сѣ заставили правителството да внесе законопроектъ за печата.

И вие ще видите, г. г. народни представители, че къмъ края на дългитѣ мотиви на законопроекта, въ които се говори за значението и ролята на печата изобщо, се казва: поради това, че сѣ ставали злоупотребления съ свободата на печата, правителството е счело за нужно да изработи настоящия законопроектъ и да го внесе въ Народното събрание.

Г. г. народни представители! Така, както е законопроектътъ, азъ намирамъ, че той има два голѣми недостатѣка: първиятъ му недостатѣкъ — че законопроектътъ е противоконституционенъ, и вториятъ му недостатѣкъ — че това е единъ законопроектъ напълно реакционенъ. Когато вие прочетете началото или края на законопроекта или тукъ-таме нѣкои отдѣлни постановления, ще добиете впечатление, може би, че това е единъ законопроектъ, който цели да обезпечи свободата на печата у насъ. Но това е една измама. Достатъчно е да се хвърли единъ бѣгълъ погледъ върху текстоветѣ на законопроекта, какъ сѣ редактирани, за да видите, че правителството много умело е поставило известни постановления, които даватъ видъ, че целѣта на законопроекта може да бѣде да обезпечи свободата на печата, но същевременно то е поставило въ законопроекта и ония наредби, съ които въ никакъвъ случай не биваше да бѣде сезирано народното представителство въ този моментъ, защото съ тѣхъ се прави крачка назадъ въ гарантиране правото на свобода на печата.

Г. г. народни представители! Едно нѣщо ми прави впечатление. Съжалявамъ, че г. министърътъ на правосъдието го нѣма тукъ, ...

А. Капитановъ (з): Той ще прочете това, което ще кажете.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не, той нѣма да го прочете. ... за да ми отговори на следния въпросъ. Вие знаете,

че чл. 79 от конституцията постановява, че печатът е свободен и че се забранява всякаква цензура, а така също се изброяват лицата, които евентуално ще отговарят за престъпления по печата. Чл. 1 от законопроекта е редактиран така: (Чете) „Печатът е свободен“. Този израз, този текст не е нищо друго, освен текстът на чл. 79 от конституцията. И мене ми е чудно как г. министърът на правосъдието, когато е преглеждал настоящия законопроект, се е съгласил да се вмъкне в него един текст от основния закон — текст, който съществува и е задължителен не само за изпълнителната власт, но и за законодателната; един текст, който определя точно границите, въ които законодателът може да се движи. Как е възможно, казвам, в един обикновен закон да фигурира един текст от основния закон, от закона на законите — от конституцията? Ето, г. г. народни представители, самият текст на чл. 79 от основния закон: (Чете) „Печатът е свободен. Никаква цензура не се допуска, също и какъвтов залог не се иска от писателите, издателите и печатарите“. Някое законодателство, някоя камара не може да вземе един текст от конституцията да го постави като текст в един обикновен закон и да бъде той гласуван, когато конституционният текст е задължителен, както казах, и за изпълнителната власт, и за законодателната власт.

А. Капитановъ (з): Само ако е дене; ако е ноще, не е задължителна конституцията!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Моля Ви се! Вие поне сте юрист и, ако поддържате обратното, . . .

А. Николаевъ (з): Г. Смиловъ! Не чухте какво Ви каза г. Капитановъ. Той пита: само за денем ли е конституцията, или и за нощем? Ако е и за нощем, Вие не я тачите.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ много обичам да ме закачат за 9 юний и, ако обичате, можем да изчерпим този въпрос нъкой ден. Вие ще говорите за 9 юний и за след 9 юний, азъ пък ще говоря за преди 9 юний и ще направим точна равномътка. Недейте повдига тази завеса сега, когато говорим по един друг въпрос, по който, като депутати, тръбва да слушате. Оставете въпроса за 9 юний.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): (Къмъ земледълците) Не говорете за 9 юний, а се пазете да не го докарате пакъ!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Казахъ ви, ако искате, можемъ в един ден да изчерпимъ въпроса за 9 юний. Вие ще говорите за 9 юний и за след 9 юний, азъ ще говоря за преди 9 юний, и ще направимъ равномътка.

А. Капитановъ (з): Тая смътка нъма да бъде ликвидирана и три дни да приказваме.

Б. Смиловъ (нац. л. о): То е другъ въпросъ.

А. Стоевъ (з): Тя е текуща смътка — не е закрыта!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Така че това, което мене ме учудва не само отъ юридическа гледна точка, но и отъ гледна точка на принципа за раздължението на властите; това, което не само е абсурдъ, но е и юридически невъзможно — то е, един обикновен закон да съдържа текстове отъ основния закон и да карате народното представителство, законодателната власт да ги гласува, когато тѣ сѣ вече гласували и иматъ силата на законъ — законъ задължителен и за насъ, и за изпълнителната власт, и за съдебната власт, и за всички учредени в страната власти. И вие ще видите, г. г. народни представители, че това не е само съ чл. 1 отъ законопроекта. Въ чл. 2 се говори, че не се искатъ никакви залози отъ редакторите или печатарите за издаване на вестници. Този текстъ ще го намѣрите и въ чл. 79 отъ конституцията.

Моята мисълъ бѣ, че чл. чл. 1, 2 и последващите отъ законопроекта съдържащъ постановления, които на пръвъ погледъ изглеждатъ толкова либерални, че всѣки, който би ги прочелъ, ще каже: какъ можете да се противопоставите на този законопроектъ, когато той напълно, абсолютно гарантира свободата на печата? Ето на, чл. 1 отъ законопроекта казва, че печатътъ е свободен, чл. 2 казва, че не се взема предварително какъвтов залогъ отъ редакторите, печатарите или издателите!

Но, г. г. народни представители, както казахъ, тия текстове не могатъ да фигуриратъ въ законопроекта, защото

сѣ текстове конституционни, гласувани и приети отъ учредителното Народно събрание, задължителни и за насъ, като законодателна власт, и за изпълнителната власт. И мене ми е чудно какъ г. министърътъ на правосъдието е могълъ да допусне не тази несъобразностъ, но туй чудо юридическо, което въ никакъвъ случай не се допуска!

Азъ си обяснявамъ вмъкването на тѣзи конституционни текстове въ първите два члена на законопроекта само съ това — да се даде видъ, че действително настоящиятъ законопроектъ гарантира свободата на печата. Но като вникнете по-нататъкъ въ другите текстове на законопроекта, вие ще видите по какъвъ решителенъ начинъ се туря намордникъ на пресата — забележете това — и какъ тя ще изпадне въ това положение, че управлението всѣкога ще може да тури ключъ на партийните органи. Но не само това; управлението ще може да затваря и печатници чрезъ глобите, чрезъ така наречените граждански вреди по престъпления по печата. А тъй като свободата на печата и словото върви заедно съ развитието на печатарството, следователно, чрезъ затваряне на печатници може окончателно да бъде удушена свободата на печата, чиято роля и значение сѣ така хубаво изразени въ мотивите къмъ законопроекта.

Азъ чухъ тукъ г. Коракъ да се възхищава отъ едно начало, което за първи пътъ се прокарва въ този законопроектъ съ чл. 18 — началото на опровержението. Изглежда, че г. Коракъ не е дочелъ цѣлия текстъ на този членъ, за да види какъ той широко отваря вратите на злоупотребления, които ще унищожатъ редакторите на вестници. Като се говори въ първата алинея на чл. 18, че редакторътъ на вестникъ или списание е длъженъ да напечата безплатно въ вестника или списанието си опровержението на едно частно или юридическо лице, въ третата алинея на този членъ се казва: „Опровержението се изпраща на редактора чрезъ пощата съ обратна разписка, която служи като доказателство за получаването му.“ Какво може да докара този текстъ? Това, че всѣко лице, което се почувствува засегнато чрезъ едно инкриминирано антрефиле въ нъкой вестникъ, може да изпрати на редактора на вестника едно писмо съ обратна разписка, безъ то да съдържа каквото и да е опровержение, и понеже тази обратна разписка се счита за доказателство, че е изпратено опровержение, засегнатото лице, възъ основа на тази обратна разписка, ще се потъжни предъ съда, за да бъде наказанъ редакторътъ съ затворъ до една година и глоба до 10.000 л. Знаете ли, г. г. народни представители, какви злоупотребления могатъ да станатъ съ това постановление на алинея трета отъ чл. 18? Азъ ви увѣрявамъ, нъма нужда даже да бъдете управление; всѣко лице, което малко или много е засегнато, право или криво, въ един вестникъ, може да унищожи редактора на този вестникъ, като му изпрати единъ празенъ пликъ съ обратна разписка. И понеже, съгласно други постановления въ законопроекта, ако въ двудневенъ срокъ следъ напечатването на инкриминираното антрефиле не последва опровержението, счита се, че редакторътъ е отказалъ да го помѣсти — за доказателство, че го е изпратилъ ще му послужи обратната разписка — то редакторътъ ще бъде наказанъ съ затворъ до 1 година и съ глоба до 10.000 л. Кажете ми, какви съображения сѣ накарвали г. министра на правосъдието или правителството да вмъкне такъвъ текстъ въ законопроекта и не е ли това единъ отъ ония текстове, които даватъ реакционенъ характеръ на законопроекта? Нима не знаете, г. г. народни представители, какви сѣ нашите права, каква е нашата политическа действителностъ? И вие мислите, че ще имате преса, контролоръ, двигателъ, ръководител на общественото мнение, както се казва, четвъртата власт въ живота на народитѣ? Вие мислите, че тя ще бъде обезпечена и печатътъ ще бъде изграденъ въ своето значение общественно? Вие ще затворите по този начинъ по най-малки поводи всѣки редактори на вестници, и едва ли ще може да се намѣри редакторъ да изпълнява своята обществена длъжностъ подъ угрозата на това постановление — даже за единъ невиненъ редъ да се намѣри въ затвора и съ наложена му колосална глоба отъ 10.000 л.

Но да видимъ по-нататъкъ какви сѣ другите реакционни постановления на този законопроектъ. Прочетете, г. г. народни представители, чл. 23. Отъ този членъ ясно личи противоконституционността на законопроекта. Чл. 23 гласи, че вестниците и списанията могатъ да иматъ редакторъ и въ такъвъ случай издателятъ се освобождава отъ наказания — наказания, следователно, ще

трябва да ги понася редакторът. Чл. 79 от нашата конституция определя точно кой отговаря за престъпленията по печата. Този член казва, че отговарят печатарите, издателите и писателите. Както в първата алинея на чл. 79 от конституцията, така и в втората му алинея не се споменава, че редакторът може да отговаря по закона за печата. Във това направление, г. г. народни представители, има две системи: едната система усвоява принципа, изхождащ от естественото право, който принцип е легнал в чл. 10 от закона за улавното съдопроизводство. Според него всеки гражданин отговаря само за себе си. Изключение от този принцип на естественото право, легнал в чл. 10 на закона за улавното съдопроизводство, прави нашата конституция специално по отговорността за престъпленията по печата. И конституцията, правейки това отклонение от този принцип за естественото право на човека, изброява категорично, решително лицата, които трябва да отговарят за престъпленията по печата. Чл. 79 ви казва — прочитаем го за трети път, защото от него ще видите, че законопроекът е противоконституционен — кой трябва да отговаря: печатарите, издателите и писателите. Чл. 23 на законопроекта, като изоставя отговорните по конституцията лица — които, г. г. народни представители, въ никакъв случай не могат да бъдат допълвани и изменявани, защото това е волята на закона над законите, това е волята на конституцията — говори вече за отговорност на редактора.

Ето защо в този пункт — един от същественихте пунктове — законопроекта е противоконституционен и той по никакъв начин не бива да се приема от Народното събрание, защото създава прецедент, законодателната власт, обикновеният законодател да може да излиза от рамките, намерени от учредителя на нашия основен закон. Това нщо не може да става и не бива да става защото то води към произвол, към анархия. И затуй е асж съществуването на закона над законите, конституцията, която определя функциите, която определя границите на компетентност, в които може да се движи всяка една от учредените по конституцията власти — била тя законодателна, изпълнителна или съдебна.

Но има нщо друго — оригинално не, азъ бихъ го нарекалъ чудовищно. То е, г. г. народни представители, това което се съдържа в чл. 6, според който се държат солидарно отговорни собственикът на печатницата, печатарят, управителят на печатницата за вредите, произлизащи от извършеното престъпление по печата и за съдебните разноски. Виждате, какъв уникум текст на закон се готви! Той за честта на българския Парламент не бива да бъде приет от него. Чл. 6 говори, че ако собственикът на печатницата даде своята печатница под наем, отговаря наемателят или управителят, но после добавя, че отговаря солидарно и собственикът на печатницата за съдебните разноски и за гражданските последици, които сж произлезли от престъпния характер на нкое печатно произведение, излезло от тази печатница. Какъ може въ един закон да фигурира такъв текст от гледище на правото? Върват ли, че един собственик на печатница, който си даде печатницата под наем, може да извърши контрол върху онова, което се печата въ печатницата? Може ли собственика, който се е освободил от своята печатница чрез договор за наем, да го накарате да бъде цензор на печатаря или на писателя, да извършва контрола, за да не би нкакъ си да се пропусне нкое печатно произведение, което е въздигнато въ престъпно деяние по постановленията на този закон? Ето защо, г. г. народни представители, и този чл. 6 азъ го наричамъ уникумъ. Не зная какъ министерътъ на правосъдието ще го обясни, какъ той ще държи солидарно отговорни за вредите от престъплението и автора на деянието и собственика на печатницата. И тук пакъ се влиза въ разръзъ съ основния принцип, който е прокаранъ въ чл. 58 от закона за задълженията и договорите или по-скоро чл. 10 от закона за улавното съдопроизводство, въ който се предвижда, че могат да отговарят и други лица, но само въ показаните от закона случаи. Какъ ще прехвърлиш гражданската отговорност на другъ, а не на децата? Чл. 58 от закона за задълженията и договорите определя кога може да стане прехвърлянето на гражданската отговорност. Въ него се казва, че родителите отговарят за вредите, причинени от тхните непълнолетни деца, които живятъ съ тххъ. Но за случая то значи просто

да нанесете решителен удар и да погребете печатното дло. А печатното дло върви ръка за ръка съ свободата на печата. Не можете да имате свободен печат, ако нмате свободно печатно дло, ако то бъде оковано въ веригите, каквито чл. 6 на настоящия законопроектъ готви. Азъ не знамъ за въ бъдеще дали ще има нкой печатар или собственик на печатница, който не ще предпочете да си затвори печатницата, отколкото да я даде под наем и отговаря солидарно съ наемателя. Каква дръзка реакционна мисъл е легнала въ чл. 6 на законопроекта! Какъ ще го гласувате вие, г. г. народни представители? Като погледне човекъ текста от конституцията, който е помъстенъ въ началото на законопроекта — нщо, което от принципа на раздълението на властите и от празна гледна точка е невъзможно — на пръв погледъ би се излъгалъ да помисли, че действително се създава един законъ за защита свободата на печата; но по-после вижда, че все по-силно и по-силно се подчертаватъ тзи две отрицателни страни на законопроекта — реакционността и противоконституционността му.

Но има и друго важно и съществено положение. Вземете престъпното деяние по чл. 31. Достатъчно се говори какъ трябва да се щади животът на общественика, на нашите политически мъже, на нашите държавници. Тъ сж малко, казва се, и не бива така безцеремонно пресата да излага престижа на тзи наши държавници. Г. г. народни представители! Позволете азъ да не се съглася съ подобно едно съображение, защото на нашия политически мъж-общественик цлият му живот, частният и общественият, винаги трябва да бъде поставенъ под един стъклен калпакъ — всичко трябва да се вижда въ живота на общественика и политическия мъж. Вземете Англия: тамъ, особено когато се касае до обществената дейност на общественика, той се подлага на най-широка критика, на най-широко наблюдение от страна на пресата. А тукъ вие какъв текстъ намирате? Единъ действително чудовищен текст! Не зная кой е авторътъ му, но има чл. чл. 38 и 39, където се казва, че който въ печатно произведение съобщава за случки или новини из частния или обществен живот и съ това създава сензация въ обществото, се наказва съ тъмничен затвор и глоба. Ами, г. г. народни представители, ако действително пресата иска да изнесе една истина — резултатъ на контрол — един върен факт от обществената дейност на едно политическо лице — на министър или на опозиционер водач — нима мислите, че ще бъде действително от полза, ако попръчите да се изнесе фактът? Чл. 39 говори за сензация. Съ него понятието сензация вече става правно понятие, безъ да определя законодателят какво разбира под сензация. Защото вие знаете, че най-обикновени явления въ живота на обществото могат да бъдат наречени сензации — един циркъ, когато ще дойде, и него обявяват за сензация. Какъ може така?

А. Капитановъ (з): Не за такива сензации става дума. Недейте се прави, че го не разбирате. За други сензации става дума.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Какъ може да забраните изнасянето на един напълно върен факт, засъщащ частния или обществен живот на общественика? Каква роля ще изградите тогава на пресата? И не считате ли вие, че членовете 31, 38 и 39 могат да бъдат членове, които ще покровителствуватъ хора престъпници само затова, защото е казано: ако новината, която се изнася, бъде от естество да смути личното или семейното спокойствие на лицето? Какъв е този юридически терминъ „личното спокойствие на лицето“, което щло да бъде смутено при изнасянето на върна новина, на върен факт? Нима мислите, че е безразлично за обществото съществуването на един престъпник, който въ кръга на семейството върши чудовищни дла и който същевременно заема един висок ранг въ обществената иерархия? Та нима заради неговото лично спокойствие — едно понятие не е правно, едно понятие, което не можете да облъчите въ юридическа форма — вие ще прилагате тази строга санкция — затвор?

Г. г. народни представители! Съ тзи текстове се допълня още повече моята констатация, че законътъ е реакционенъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Защо?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Съжалявамъ, г. министре, че Васъ Ви нѣмаше, когато говорихъ по-рано, за да мечуete. Азъ Ви търсихъ. Азъ искахъ да ме чуete...

А. Капитановъ (з): Трѣбва да се знае, че голѣмата партия изказва мнението си и министерътъ трѣбва да я чуе!

Б. Смиловъ (нац. л. о): ... и да си вземете бележка, за да ми отговорите.

Азъ казахъ, че Вие просто сте взели единъ текстъ отъ конституцията и сте го поставили въ чл. 1 на законопроекта, който казвате: „Печатътъ е свободенъ“. Чл. 79 отъ конституцията казва същото: „Печатътъ е свободенъ“. Ами че какъ може конституционенъ текстъ, гласуванъ отъ учредителното Собрание,...

А. Капитановъ (з): Да се потвърждава — може, да се отрича — не може.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Чакайте, г. Капитановъ. Вие поне сте юристъ.

Н. Пждаревъ (д. ст. II): Споредъ Васъ, г. Капитановъ, може Парламентътъ, ако се намѣри болшинство, и да отхвърли единъ конституционенъ текстъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вие, г. г. народни представители, не можете нито да отричате, нито да потвърждавате единъ конституционенъ текстъ.

Н. Пждаревъ (д. ст. II): Законитъ не трѣбва да противоречатъ на конституцията.

А. Капитановъ (з): Законитъ не трѣбва да противоречатъ на конституцията, но могатъ да я потвърждаватъ въ всичкитъ ѝ текстове.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Конституцията служи като ръководно начало на дейността на изпълнителната и законодателната власти.

Министъръ Д. Върбенковъ: Това е като принципъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Но да продължа и да се спра на нѣкои други текстове отъ законопроекта.

Издава се и правото на конфискация. А то значи, капризътъ на изпълнителната властъ може въ единъ день да събори цѣлия опозиционенъ печатъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Какво приказвате Вие?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ Ви приказвамъ това, което намирамъ въ Вашия законопроектъ. Ако Вие мислите обратно, тогава не сте прочели законопроекта си.

А. Капитановъ (з): Или Вие не желаете да го разберете.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вижте сега, г. министре на правосъдието. — Чл. 15. (Чете) „Разпространението на печатни произведения, съ които се извършва едно отъ престѣпленията, предвидени въ чл. чл. 31, 32 и 41 отъ тоя законъ и чл. чл. 105, 120 и т. н. отъ наказателния законъ, се забранява“.

Министъръ Д. Върбенковъ: Отъ кого?

Б. Смиловъ (нац. л. о): (Продължава да чете) „Забраната се състои въ изземване на печатното произведение“...

Министъръ Д. Върбенковъ: Между другото, и въ това.

Б. Смиловъ (нац. л. о): ... „дето и да се намѣри то. Изземването може да бѣде съпроводено съ запечатване на бора, плочитъ, клишетата и филмитъ“.

Сега да се спра и на чл. 59, който говори специално за конфискацията. (Чете) „Когато чрезъ печатното произведение се извърши едно отъ престѣпленията, изброени въ чл. 15 отъ тоя законъ, разпространението на печатното произведение се спира и последното се изземва по заповѣдъ на прокурора. До издаването на такава заповѣдъ полицията може да вземе мѣрки да спре разпространението, но е длъжна незабавно да донесе за това на прокурора“.

А. Капитановъ (з): Разбира се.

Б. Смиловъ (нац. л. о): А това значи, г. Капитановъ, че полицията ще ви конфискува броеветъ...

А. Капитановъ (з): Нѣма да ги конфискува, а ще ги спре.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Но, моля Ви се, четете ли чл. 15?

А. Капитановъ (з): Чета го.

Б. Смиловъ (нац. л. о) Чл. 15 казва: (Чете) „Забраната се състои въ изземване печатното произведение“. Какво четете Вие?

А. Капитановъ (з): Чета го азъ, само че го разбирамъ другоаче.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вие сте некасиенъ. Чл. 15 казва, че забраната се състои въ изземване печатното произведение. Научете се да четете закона — Какво значи това? Това значи, че полицията, по свое усмотрение, ще прибере партийнитъ органи и ще съобщи на прокурора. И да ги върнете на втория день, то нѣма смисълъ, защото вие знаете какво значи ежедневна преса.

А. Капитановъ (з): Въ чл. 15 нѣма такъвъ текстъ, че спирането значи изземване. Въ чл. 15 се казва: „Забраната се състои въ изземване“, а не въ спиране. Има разлика между тѣзи думи. Забележете това, щомъ искате да вложите такава голѣма съдържание въ тия думи.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Чл. чл. 15 и 59, съединени, определятъ понятието конфискация по единъ решителенъ начинъ, при тази уговорка, че, когато полицията, по свое усмотрение, ще конфискува вестникитъ на опозиционнитъ партии, тя ще уведоми прокурора.

Но има единъ другъ текстъ; това е текстътъ на чл. 61, въ който се говори кога заповѣдта на прокурора по изземването губи сила. Изброяватъ се три случая: „а) когато скѣптъ не се е възбудилъ по предложението на същия въ продължение на 24 часа; б) когато бѣде отмиѣнена и в) когато прокурорътъ въ течение на 24 часа отъ потвърждаването ѝ не е възбудилъ углавно преследване или не е внесълъ предложение за почване на особено производство за унищожаване на печатното произведение. Въ всички други случаи запрещението трае до окончателното свършване на дѣлото“. Знаете ли тази мѣрка, г. Капитановъ, който казвате глава, какво значи?

А. Капитановъ (з): Кажете ми да я разбера отъ Васъ!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Какъ разбирате Вие, че азъ ще ви спра вашия вестникъ при възбудено дѣло?

А. Капитановъ (з): Вие нашата редакция запечатихте, безъ да има такъвъ законъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ние и васъ запечатихме, г. Капитановъ, само че Васъ лично Ви нѣмаше тогава, когато ви запечатихме. И ако вие вървите по същия пътъ, по който вървѣхте тогава, пакъ ще ви запечатимъ. (Възражения отъ мнозинството)

А. Капитановъ (з): Ще запечатите и себе си.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ съмъ готовъ винаги да оправдавамъ и да възхвалявамъ действията си по времето на 9 юний. Но не е време сега за това. Сега ние разглеждаме законопроекта за печата, и азъ ви питамъ, какъ можете вие, които се борите тукъ за демокрацията, да отричате правото на други да мислятъ за тази демокрация?

А. Буковъ (з): Кажете Вие.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Най-лошиятъ елементъ, г. Буковъ, който трови демокрацията и подбива преснижа на Парламента, това е несъответствието между думитъ и дѣлата на политическитъ партии, когато тѣ сѣ въ опозиция и когато тѣ сѣ на властъ.

А. Капитановъ (з): Вие, единъ човѣкъ съ такива дѣла, не можете да четете моралъ на насъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ето сега единъ примѣръ. Азъ не знамъ Земледѣлскитъ съюзъ да е ималъ конгресъ, да е ималъ заседание на своето ръководно постоянно присѣствие, да е ималъ конференция на висшитъ управителни тѣла и да не е вземалъ позвола да осмиди закона за защита на държавата и тази си борба срещу този законъ да възвести като единъ отъ първитъ лозунги на своята партия.

Министър Д. Върбенков: И Вие ли сте на това мнение?

Б. Смилов (нац. л. о): Аз ще Ви кажа на какво мнение съм аз. — Вие, г. Капитанов, дойдохте сега да потвърдите действието на закона за защита на държавата, когато гласувахте за изключването на 8-ти души народни представители по закона за защита на държавата.

А. Капитанов (з): Докато този закон е в сила, ние ще го прилагаме. И г. Моллов завчера каза, че законът за печата от 1921 г. е бил антиконституционен, но вие го прилагате 8 години.

Б. Смилов (нац. л. о): Аз не съм го прилагал. Ако аз го прилагам, ще го приложо както трябва.

Така че, г. г. народни представители, вие виждате, че последната алинея на чл. 59 е едно много опасно оръжие, с което ще може да се спре един ден цялата опозиционна преса и по този начин правителството да остане вън от контрол и наблюдение — нщо, което е противно на основния принцип на парламентаризма.

Министър Д. Върбенков: Вие говорите партизански.

Б. Смилов (нац. л. о): Е, и тази добра! Аз ще Ви чуя как и Вие ще говорите. Ако Вие говорите юридически, като министър на правосъдието, никога няма да допустите, г. Върбенков, да се напечата това нщо (Сочи законпроект за печата), което е отрицание на правото.

Министър Д. Върбенков: Кое е отрицание на правото?

Б. Смилов (нац. л. о): Това, което се казва законопроект за печата.

Министър Д. Върбенков: Ще чуем като говоря.

Б. Смилов (нац. л. о): Аз ще Ви чакам да мотивирате юридически тия вериги на това, което възхвалявате в Вашите мотиви за ролята и значението на печата. Вие знаете ролята и значението на печата какви са, но никой път не съм очаквал, че Вие ще наложите вериги на печата за защита на Вас и на тези, които би дошъл на Ваше място, за да удущите всяка свободна мисъл и да спрете периодическия печат, който е най-важната пружина в политическия живот на страната.

Най-сетне, г. г. народни представители, аз ще кажа две думи и за един друг текст.

А. Капитанов (з): Сега се пише, без да се мисли. При този закон, когато нкой ще вземе перото да пише, ще трябва най-напред да помисли.

Б. Смилов (нац. л. о): И вие ще дойдете в опозиция.

А. Капитанов (з): Когато сме били в опозиция, за нас закони не са съществували. Вие без закони ни торможете повече!

Б. Смилов (нац. л. о): И сега пак ли говорите за 9 юний?

А. Капитанов (з): Не за 9 юний говоря аз! 9 юний беше един ден, а от 9 юний 1923 г. до 21 юний 1931 г. имаше цял 8 години!

Б. Смилов (нац. л. о): Аз бях само три месеца в управлението.

А. Капитанов (з): Кой Ви е крив, че късметът Вие такъв!

Нкой от земледелците: И за три месеца напълнихте затворите.

Б. Смилов (нац. л. о): Аз съм готов да отговарям за всичко, което съм извършил като министър на правосъдието от 9 юний 1923 г. до 19 септември с. г. Съм чисто чело и с удоволствие на тази тема приемам всякакви диспут.

Най-сетне, г. г. народни представители, надникнете и в процедурата, която се предвижда по този законопроект. Освен гдето сроковете се съкращават до три дни — и при военно положение сроковете по процедурата не

са толкова кратки — вие, чадата на демокрацията, готвите една уникална процедура за тази преса!

Министър Д. Върбенков: Демокрация не значи свобода, а дисциплина.

Б. Смилов (нац. л. о): Ще видим какво значи дисциплина.

А. Капитанов (з): Нищо де, ние ще създадем този закон, пък ти ще го прилагаш! Нали се камиш още отсега, че ще запечатваш всички редакции!

Б. Смилов (нац. л. о): Приятелите на демокрацията и на свободата никой път няма да искат да използват тираническите и реакционни закони на своите престоители. Тъй винаги ще действуват в духа на свободата, която е гаранцията за правилното развитие на една конституционно-парламентарна държава.

А. Радолов (з): Празни думи!

Б. Смилов (нац. л. о): Вземете и разгледайте чл. 68 от законопроекта. Когато бедният редактор ще обжалва в апелативния съд, вие го почти лишавате от доказателства. Какъв е този принцип в сегашния въкъ, според който апелативният съд ще допусне нови доказателства само по новооткрити съществени обстоятелства, ако съдът признае, че страната не е могла да ги посочи или представи в окръжния съд по уважителни причини и т. н.? Къде вървите вие с тази процедура и какво ще стане от тази преса, за колто вие тъй хубаво говорите, цитирайки думите на Роси в своите речи?

А. Кантарджиев (д): Точно същата процедура съществува и сега по углавните дла.

Б. Смилов (нац. л. о): Г. г. народни представители! Аз завършвам. Считаю, че този законопроект по никакъв начин сега, когато народът чака съвършено други закони, не бива да се слага на обсъждане в Народното събрание. Той трябва да се оттегли като закон реакционен и противоконституционен, за да може да се успее обществото.

От мнозинството: А-а-а!

А. Капитанов (з): Твоята група сигурно няма да гласува!

С. Мошанов (д. сг): (Към земледелците) Вие ще го гласувате ли такъв, какъвто е?

Б. Смилов (нац. л. о): Печатът няма да бъде обвързан в вериги и да служи по този начин за лошите цели и намерения на тези, които днес управляват! (Ржкоптъскания от националибералите — обединисти).

Председателстващ Н. Захариев: Има думата народния представител г. Митю Станев.

М. Станев (раб): (От трибуната) Г. г. народни представители! В първия член на предложения за разглеждане законопроект за печата стоят думите: „Печатът е свободен“. Трябва веднага да направя бележката, че тая констатация в законопроекта е едно безогледно потъпкване на истината и в същото време и един опит за демагогия. Защо? Та при съществуването на закона за защита на държавата възможно ли е да се говори за свобода на печата?

Министър Д. Върбенков: В буржоазния смисъл на тая дума.

М. Станев (раб): При съществуването на специалния закон по печата сега действащ и при членове в общия наказателен закон, които ограничават печата, особено трудовия печат, няма е възможно да се говори за свобода на печата?

У нас, г. г. народни представители, свобода на трудовия печат не е имало и най-малко съществува такава в този момент. В туй направление носи отговорност цялата буржоазия, управлявала страната. В този момент носите отговорност както вие, правителството, така също и опозиционната буржоазия.

Г. г. народни представители! Представителят на Земледелския съюз, г. Георги Йорданов, преди няколко

дни от тази трибуна пъ единъ химнъ за свободата изобщо и за свободата на печата. Той спомена имена на голъми борци за българското национално освобождение. Той спомена Ботевъ, Левски, той спомена името на Хуса, той спомена името на Христа и следъ всъко голъмо име той възкликваше: „Свобода, свобода“!

Но, г. г. народни представители, той забрави да спомене единъ малък, много дребенъ фактъ, а този фактъ е, че презъ 1920 г., когато управляваше неговата партия, бѣше въведена цензура върху печата и цензоръ бѣше г. Омарчевски. Той забрави да спомене, че въ това време работническиятъ печатъ, трудовиятъ печатъ излизаше съ цѣли бѣли полета и на тѣхъ пишеше: „Съгласно българската конституция, печатътъ е свободенъ“! Той забрави да спомене и фактитъ, които сѣ налице при сегашното управление, въ което взима живо участие и неговата партия. Той забрави да спомене, че трудовиятъ печатъ — за който тукъ твърде много се говори, че билъ въ голъмо количество — е ударенъ страшно, че той е поставенъ въ окови, че той не може да излиза редовно и спокойно. Тѣзи факти той забрави да спомене.

Г. Молловъ сѣщо така отъ тази трибуна съ една голъма вешина показа, че предлаганиятъ законопроектъ за печата е едно недоразумение. Г. Молловъ намѣри, че този законопроектъ е противоконституционенъ. Той намѣри, че постановленията въ сега действащия общъ наказателенъ законъ и на внесенния законопроектъ за печата се пресичатъ. Той изобщо изкара, твърде логично отъ негово гледище, че този законопроектъ е едно недоразумение. Нѣщо повече, г. Молловъ се обяви за свободата на печата. И нѣщо друго — той каза, че, съгласно нашата конституция, нѣма нужда отъ специаленъ законъ за печата. Но г. Молловъ забрави да спомене нѣкои дребни факти.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Напримѣръ, за свободата на печата въ Русия.

М. Станевъ (раб): Той забрави да спомене, че презъ тѣхното управление трудовиятъ печатъ сѣщо така бѣше ударенъ.

С. Мошановъ (д. сг.): Но по силата на закона за защита на държавата, а не по силата на закона за печата!

М. Станевъ (раб): Той забрави да спомене, че тѣхната партия е участвувала въ създаването на закона за защита на държавата, въ който се намиратъ най-реакционни постановления за удрянето на трудовия печатъ. Това забрави да спомене г. Молловъ, за да бѣде картината ясна, за да се разбере, че, когато е въпросъ да се прави демагогия, и отъ едната и отъ другата страна, и отъ управляващата и отъ опозиционната буржоазия се говори за свободата на печата,...

А. Капитановъ (з): Я кажете работническата свобода на печата каква ще бѣде. Това да разберемъ! Вашата програма за свободата на печата кажете.

М. Станевъ (раб): ... а когато се управлява, тогава се упражнява най-голъмата реакционностъ върху печата на работническата класа.

А. Капитановъ (з): Я кажете вашата свобода на печата каква ще бѣде. Вашата програма искаме да знаемъ.

И. Добревъ (раб): Мълчи бе! Само знаешъ да прекъсвашъ.

А. Капитановъ (з): Искаме да знаемъ вашата рецепта за свободата на печата каква е.

И. Добревъ (раб): Знаешъ ли какво защитаваешъ?

А. Капитановъ (з): Ние знаемъ за какво се боримъ, а вие не знаете. Вие, които разправяте навсѣкѣде за диктатура, тукъ приказвате за свобода на печата!

М. Станевъ (раб): Съ една малка разлика, г. Капитановъ — вие говорите за демокрация, а управлявате чрезъ диктатура.

Г. г. народни представители! Ораторитъ на буржоазнитъ опозиционни партии се изредиха тукъ. Преди малко говори г. Статевъ. Той сѣщо намѣри, че този законопроектъ за печата е реакционенъ, дори архиреакционенъ. Той сѣщо така намира, че законопроектътъ е противоконституционенъ. Но г. Статевъ забравя, че когато не-

говата партия е управлявала, печатътъ на работническата класа, трудовиятъ печатъ е билъ подложенъ подъ ударитъ на една страшна реакция. Но той бѣше по-откровенъ отъ всички други. Той съ една откровеностъ — да ме прости, ако не е тукъ — граничаша съ цинизмъ, каза: „Ние имаме законъ за защита на държавата. Неговитъ строгости и неговата бруталностъ ние оправдаваме. Ако има нужда да се засилятъ наказателнитъ постановления на този законъ, засилете ги, т. е. създайте клавици въ този драконовски законъ за унищожението на печата, за унищожението на работническиятъ дейци, за унищожението на работническиятъ организации — създайте ги, поддържайте ги, но такъвъ противоконституционенъ законъ, като този, не въвеждайте“. Г-да! Има ли по-противоконституционенъ законъ отъ закона за защита на държавата? Той е единъ изключителенъ законъ. И всички онѣзи, които го поддържатъ, както г. Статевъ, така и г. Смиловъ — който ви заявя тукъ, че нѣкога ви е затворилъ, но е готовъ да ви затвори още веднѣжъ и ще ви затвори по начинъ такъвъ, че да не можете да излѣзете вече никога отъ тамъ — иматъ смѣлость да говорятъ за свобода на печата...

Н. Алексиевъ (з): Той каза, че ще ни запечати!

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Нѣма да му се удаде вече.

А. Капитановъ (з): Той и васъ ще изпрати въ затвора.

М. Станевъ (раб): Г. г. народни представители! Ето голъмата отговорностъ, която носятъ всички управляващи партии по отношение свободата на трудовия печатъ. Но вие, сегашното правителство, носите още по-голъма отговорностъ, затуй зашото преди изборитъ и сега въ всѣка речъ, която произнасяте въ градове, села и паланки, вие се обявявате за тѣй наречената демокрация, вие се обявявате противъ закона за защита на държавата, вие се обявявате противъ изключителното законодателство, а тукъ прилагате изключителното законодателство по единъ наистина свирепъ и жестокъ начинъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Голѣми думи!

М. Станевъ (раб): Ето голъмото противоречие, отъ което вие не можете по никой начинъ да излѣзете. И забележете добре, трудящитъ се маси по села и градове добре разбиратъ това особено положение, въ което сте изпаднали, и затова тѣ ви дамгостватъ съ епитета, че вие сте демагози, че едно приказвате, а друго вършите.

А. Капитановъ (з): И затуй ви напушатъ полека-полека.

М. Станевъ (раб): Ами, г. г. народни представители, на конгреситъ на Земледѣлския сѣюзъ, въ миналото и сега, се носѣха плакати: „Долу законътъ за защита на държавата!“ Вие, обаче, които днесъ участвувате въ управлението на страната прилагате този законъ.

Г. г. народни представители! Азъ казахъ: трудовиятъ печатъ е подложенъ на ударитъ на една страшна реакция. Вие всички тукъ казвате, че тѣй наречениятъ комунистически печатъ се билъ много увеличилъ — имало 50 различни вестници. Дълженъ съмъ да кажа, че това, преди всичко, не е вѣрно. Работническата партия има свой органъ — „Работническо дѣло“; имаме други професионални органи на трудящитъ се маси, на тѣхнитъ сѣюзи; имаме „Ехо“ — независимъ трудовъ вестникъ.

А. Капитановъ (з): Който не е на Работническата партия — туй е записано въ дневниците.

М. Станевъ (раб): „Ехо“ е трудовъ вестникъ; той защитава интереситъ на трудящитъ се маси.

А. Капитановъ (з): Ама вие се отказате отъ него. Вие казахте, че не е органъ на Работническата партия.

М. Станевъ (раб): Не, той не е официаленъ органъ на партията — това го разберете. Азъ смѣтамъ, че ще разберете тая елементарна истина.

А. Капитановъ (з): Единъ пътъ, при нужда, бѣхте се отказали отъ него.

М. Станевъ (раб): Но на този трудовъ печатъ, на тия вестници се прѣчи; тѣ не могатъ да излизатъ; тѣ се конфискуватъ и имъ се причиняватъ колосални материални щети.

А. Капитановъ (з): Колосални щети се причиняват на Русия, на руското правителство!

М. Станевъ (раб): Г-да! Азъ искамъ да ви дамъ факти, и при тѣзи факти вие не ще можете да прекъсвате тѣй безогледно и да апострофирате по единъ безподобенъ, бихъ казалъ, циниченъ начинъ.

А. Капитановъ (з): Кое е циничното? Азъ казвамъ каква ще бѣде свободата на печата, ако вие имате властта! Това искамъ да кажа.

С. Мошановъ (д. сг): Какъ е въ Русия?

М. Станевъ (раб): Да ви кажа нѣщо за конфискациитѣ, които се вършатъ сега. Г. г. народни представители! Отъ „Погледъ“ сѣ конфискувани досега 12 броя; в. „Работническо-селска помощ“ излиза отъ 1 септември т. г. — излѣзли сѣ всичко 5 броя, отъ които сѣ конфискувани 2 броя.

А. Капитановъ (з): Малко сѣ.

Г. Калъповъ (д): Какво отъ това, че отъ 5 броя сѣ конфискувани 2 броя! Има ли опозиционенъ печатъ въ Русия? Това кажете

М. Станевъ (раб): Е добре, г-да, когато казвате, че конфискуването на 2 броя, отъ 5 излѣзли, е малко, кажете го по-силно за да ви чуятъ трудящитѣ се маси, онѣзи, които вървятъ следъ васъ и къмъ които апелирате, за да ви подкрепятъ въ вашата борба.

А. Капитановъ (з): Подкрепяли сѣ ни, и пакъ ще ни подкрепятъ.

М. Станевъ (раб): Отъ в. „Работничка“, излѣзълъ досега въ 35 броя, конфискувани сѣ броеве: 16, 18, 26, 28, 29, 32, 35 и 37, а редакторитѣ му: Недка Колева, Тинка Рибарова и Ганка Колева сѣ далени подъ съдъ по чл. чл. 6, 7 и 19 отъ закона за защита на държавата. Отъ в. „Ехо“...

С. Таковъ (з): Той не е вашъ.

М. Станевъ (раб): ... презъ последната година отъ 1 януарий сѣ конфискувани 68 броя, а петъ отъ редакторитѣ му сѣ въ затвора.

Нѣкой отъ мнозинството: Пакъ сѣ малко.

М. Станевъ (раб): „Работническо дѣло“, органъ на Работническата партия, досега е отпечатанъ въ 109 броя, а сѣ конфискувани 52 броя, значи, всѣки втори брой е конфискуванъ.

А. Капитановъ (з): Въ Русия пкъ нѣма нито единъ брой неконфискуванъ!

Г. Калъповъ (д): Има ли въ Русия опозиционенъ вестникъ?

М. Станевъ (раб): Азъ ще Ви отговоря, когато му дойде времето — тога го разберете!

Отъ мнозинството: А-а!

С. Таковъ (з): Никога нѣма да му дойде времето.

М. Станевъ (раб): В. „Единство“ — отъ излѣзлитѣ 15 броя конфискувани сѣ 7 броя, а именно: 5, 6, 7, 11, 12, 14 и 15. В. „Единство“ е професионалниятъ органъ на Независимитѣ работнически професионални съюзи въ България, но и на него не се позволява да излиза. И този вестникъ, който е органъ на професионалнитѣ съюзи и който има за прѣка задача да защитава непосредственитѣ и близки професионални интереси на работническата класа, се конфискува и на този вестникъ не се дава възможностъ да излиза, за да хвърля евътина по пѣтя, по който трѣбва да вървятъ работническитѣ маси въ борбата имъ, която трѣбва да водятъ.

Г. Калъповъ (д): По царския пѣтъ да вървятъ.

М. Станевъ (раб): Г. г. народни представители! Отдѣлнитѣ професионални съюзи си иматъ свои органи: „Вестникъ на шивашкитѣ работници“, на „тютюноработничитѣ“, на „земледѣлскитѣ работници“ и пр., обаче и на тия вест-

ници, които излизатъ по веднѣжъ въ месеца, днесъ не имъ се дава възможностъ да излизатъ. Досега цѣла година тѣ не сѣ излѣзли нито въ по 5 броя — всичкитѣ сѣ конфискувани.

Ето, г. г. народни представители, голѣмиятъ брой вестници, голѣмиятъ брой трудова преса, за която тукъ отъ всички страни се говори, че твърде много се разпространява.

Но не е само това, г. г. народни представители. Ударитѣ върху печата на трудящитѣ се маси се сипятъ по различни начини, и по различни пѣтици. Преди всичко редакторитѣ се хвърлятъ въ затворитѣ. Вие тукъ преди извесно време дадохте съгласието си да бждатъ съдени 6 души отъ 8 народни представители...

Г. Калъповъ (д): Борисъ Кръстевъ бѣхте го писали отъ глоренъ редакторъ!

М. Станевъ (раб): Борисъ Кръстевъ го е избрала работническата класа и го е изпратила за представителъ въ българския Парламентъ, за да защитава нейнитѣ интереси. Борисъ Кръстевъ се издигна до туй положение, че може да бжде редакторъ на единъ вестникъ по-достойно, отколкото вие можете да бждете.

А. Капитановъ (з): Да, вие винаги туряте кундурджитѣ за редактори, за да отговарятъ!

М. Станевъ (раб): Само вие, „елитътъ“ на българското общество, можете да бждете редактори, а кундурджитѣ, работничитѣ на черния трудъ не могатъ да бждатъ редактори, тѣ не могатъ да коватъ своитѣ собствени сѣдѣнини! Такава ли е вашата логика? Далечъ сѣ тая логика вие не можете да отидете.

С. Мошановъ (д. сг): Толкозъ по-добре.

М. Станевъ (раб): Г. г. народни представители! За да видите какви материални щети сѣ нанесени съ тия конфискации, азъ ще дамъ само нѣколко цифри. В. „Работничка“ отъ 8 броя конфискувани има 23.000 л. загуба; в. „Работническо дѣло“, отъ 52 броя конфискувани, по 4.850 л. на брой, има 252.000 л. загуба; в. „Ехо“, отъ 68 конфискувани броя, по 7.000 л. на брой, има 476.000 л. загуба.

Но, г. г. народни представители, това, което никой отъ ораторитѣ на правителството и на буржоазната опозиция не отбеляза, е, че върху печата на трудящитѣ се маси, върху работническия печатъ, се упражнява цензура, която не е допустимата отъ никой законъ въ нашата страна. Всички вестници на работническата класа, преди да излѣзатъ, се отпечатватъ въ 12 броя, 6 отъ които се пращатъ въ Народната библиотека, а останалитѣ 6 въ Дирекцията на полицията и следъ като полицията цензурира вестника, пуца го въ разпродажба. Но и следъ това, следъ като вестникътъ е миналъ презъ цензура, ако прокурорътъ намѣри известни пасажии отъ статии, които може да бждатъ инкриминирани, инкриминира ги и подвежда редактора подъ отговорностъ. Следъ като вестникътъ е миналъ презъ цензура, следъ като е билъ освободенъ и пустанъ — и тогава редакторътъ не е свободенъ, подвежда се подъ отговорностъ и се хвърля въ затвора.

Но има нѣщо друго. Вестничитѣ по нѣкой пѣтъ се държатъ въ Дирекцията на полицията по 3, 4, 5, 10 дни. Имаме и такива случаи: единъ вестникъ, излѣзълъ, е предположимъ, на 5 ноемврий, се пуца въ разпродажба едва на 15 ноемврий. Ето свободата на печата, за която вие говорите въ своя законопроектъ! Този законопроектъ не е дѣло само на министра на правосъдието — той е дѣло на правителството. Това обстоятелство се подчертава и въ мотивитѣ на самия законопроектъ.

За да се удуши окончателно трудовата преса, прибѣгва се до репресалии спрямо печатничитѣ. Всички печатници, дега се печати трудовата преса, всѣкидневно се обискиратъ...

Л. Станевъ (раб): По 5 пѣти.

М. Станевъ (раб): ... и се търсятъ издания на Работническата партия, на професионалнитѣ съюзи, търси се трудовиятъ печатъ, за да бжде задигнатъ и конфискуванъ.

Л. Станевъ (раб): При всѣка печатница има полицейски постове.

М. Станевъ (раб): При всѣка печатница има полицейски постъ и по този начинъ става невъзможно печатането вече на никакъвъ работнически вестникъ.

Това именно положение, което съществува на практика, сега се вмѣква въ новия законъ за печата, за да

се узакони онова престъпление, отъ гледището на вапшитъ закони, което се върши по отношение на работническите организации и по отношение на работническия печатъ. Ето това е свободата на печата, за която вие говорите!

Но какво представлява законопроектът за печата? Той е единъ реакционенъ законопроектъ. Той е едно продължение на закона за защита на държавата. Той е насоченъ изключително противъ работническия печатъ, противъ трудовия печатъ. За това свидетелствуватъ думитъ на г. министър-председателя, изявенията, които той направилъ предъ журналиститъ: „Безъ такъвъ единъ законъ ние не можемъ да минемъ, затуй защото той ще ни послужи за борба съ надигащата се комунистическа опасност и съ нейната литература“. Буржоазната опозиция, единъ отъ представителитъ на която застана тукъ на същата база, стои на същото гледище по отношение законопроекта за печата Г. Станевъ каза: „Ако е нужно — а то е нужно, подчерта той — „да се борите противъ комунистическата литература и преса то усилите наказателнитъ санкции въ изключителния законъ — законътъ за защита на държавата — но не създавайте този противоконституционенъ законъ“. Ето, това представлява законопроектът за печата!

Но въ същността какво преследва този законопроектъ? Неговитъ съставители, ведейки се, очевидно, отъ туй, да направятъ невъзможенъ какъвто и да било работнически печатъ, сж се погрижили да уловятъ всички ония лица, които взематъ участие въ издаването на известенъ вестникъ, на известна брошура, или пъкъ на известна книга и да ги турятъ подъ ударитъ на този законъ. Най-напредъ тѣ хванатъ издателитъ, следъ това държатъ печатаритъ, следъ това писателитъ, редакторитъ и най-после разпространителитъ на вестницитъ. Редакторитъ на вестници сж онѣзи, които понасятъ най-голямата отговорност по този законопроектъ за печата. Г. Молловъ, изхождайки отъ принципитъ на буржоазното право, ви каза, че единствено отговоренъ може да бжде само писателитъ. Но съставителитъ на законопроекта сж искали да уловятъ всички лица, които участватъ въ издаването на единъ вестникъ, и въ всѣки моментъ, когато властта пожелае, да може да ги улови, да ги тури въ затвора и да направи невъзможно издаването на работническия печатъ.

Азъ нѣма да се спирамъ тукъ подробно на онѣзи постановления, които се разкритикуваха отъ ония, които взеха участие въ дебатитъ — ще се спра само на известни постановления, които сж насочени изключително срещу работническия печатъ.

Г. г. народни представители! Въ законопроекта за печата е прокаранъ принципътъ на принудителното опровержение: т. е., ако въ даденъ вестникъ се изнесатъ факти и се обвинятъ лица или учреждения въ неправомѣрни действия, този вестникъ, който е напечаталъ тѣзи сведения, лъжливи, или макаръ и истински — както е казано въ единъ отъ текстоветъ на законопроекта — е длъженъ да помѣсти опровержението отъ визираното лице или учреждение на същото мѣсто, съ същия шрифтъ, така, както е било напечатано първоначалното съобщение. Иначе, ако не даде мѣсто, редакторътъ подлежи на наказание.

Какво би се получило, г. г. народни представители, ако се прилага това постановление на законопроекта, ако то остане? Всѣко съобщение за извършена неправда, за извършенъ тероръ надъ работнически организации, надъ работническите дейци, надъ тѣхнитъ събрания, ще се таксува като лъжливо и ще трѣбва, следователно, работническата преса, която е помѣстила тѣзи съобщения, да дава опровержението отъ засегнатото лице — въ случая най-много отъ правителството или отъ полицията.

Единъ конкретенъ примѣръ. Всѣкога въ борбитъ си работническитъ маси срѣщатъ полицейскитъ противодействия. Полицията отива дотамъ, че си служи съ оръжие ставатъ убийства на работнически дейтели. Такъвъ е случаятъ въ с. Торосъ, такъвъ е случаятъ напоследъкъ и въ Панагюрище.

Отъ работницитъ: И въ Русе.

М. Станевъ (раб): И въ Русе, и т. н. Работническата преса, напр., събщи, че полицията е извършила убийство

З. Димитровъ (д): Кой е убитъ въ Русе?

М. Станевъ (раб): Общински съветникъ.

З. Димитровъ (д): Кажете, кой го уби, полицията ли?

Нѣкой отъ работницитъ: Вие знаете по-добре. Недейте пита.

М. Станевъ (раб): Полицейски отряди нападатъ нашитъ събрания Въ такъвъ случай трудовитъ вестници ще бждатъ длъжни да отпечатватъ опроверженията на полицията. И какво ще стане? Тогава всѣки вестникъ на работническата класа ще се превърне въ единъ листъ на опровержения, давани отъ полицията или отъ правителството! Става невъзможно, въ никакъвъ случай, издаването на трудовъ вестникъ.

Г. г. народни представители! Има друго едно ново постановление въ законопроекта за печата, а именно, че „не може да се посочи като редакторъ лице, което не взема участие въ опредѣляне насоката, въ която се редактира изданието, нито въ подбиране на материала“. Тѣй се открива възможността за пълненъ произволъ. Значи, ще се даде право на сжда да опредѣля, да тълкува и да открие, дали известенъ редакторъ на нѣкой работнически вестникъ, на нѣкой трудовъ вестникъ, има качества да бжде редакторъ. И, навѣрно, такива лица, нѣмаша качества на редакторъ, ще бждатъ наказвани, защото единъ отъ господа народнитъ представители, правистъ, заяви, че работникъ, кундураджия, селянинъ не може да бжде редакторъ на вестникъ.

Министъръ Д. Върбенювъ: Никакви условия не се изискватъ.

М. Станевъ (раб): Законопроектътъ дава право на сжда да тълкува, дали дадено лице има право да бжде редакторъ или то е подставено. За единъ редакторъ на работнически вестникъ винаги ще се дойде до такова заключение — че тѣе е лице, което не може да бжде редакторъ, че това е лице подставено. И въ такъвъ случай ще трѣбва да се преследва самиятъ печатаръ, печатницата ще трѣбва да се затвори. По този начинъ ще се разстрои самото производство, самото заведение и ще стане невъзможно издаването на вестника. По този пътъ работническиятъ печатъ не би намѣрилъ нито една печатница. И въ такъвъ случай целта на законопроекта се постига — пълното задушване и унищожаване на работническия печатъ. Тази е крайната целъ, която преследва този законопроектъ.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, отива се дотамъ, че се опредѣля и кой може да бжде разпространителъ на печата, на вестницитъ.

Министъръ Д. Върбенювъ: По конституцията е нужно това.

М. Станевъ (раб): Казано е въ законопроекта, че продавачи на вестници не могатъ да бждатъ ония, които не сж навършили 17 години. За да бжде нѣкой разпространителъ, продавачъ на вестникъ, той ще трѣбва да даде специално заявление, въ което да каже къде живѣе, въ кой кварталъ, въ коя улица, кой е номерътъ на къщата. Ако той не направи това и продава вестници, подлежи на наказание, за него има опредѣлени санкции. По този начинъ на всичкитъ онѣзи деца, които сега продаватъ вестници, които сж на 10, 12, 15, 16 години, ...

Министъръ Д. Върбенювъ: Законътъ за женския и детския трудъ не позволява.

М. Станевъ (раб): ... вие ще отнемете възможността да продаватъ вестници, ще имъ отнемете възможността да продаватъ най-вече трудовата преса. Ако вашата полиция види нѣкои млади хора да продаватъ трудова преса, ще ги преследва, ще ги залови; тѣ ще трѣбва да установятъ на колко години сж, ще трѣбва да представятъ кръстителни свидетелства и само тогава ще могатъ да продаватъ, да разпространяватъ трудова преса. Е, добре, г. г. народни представители, отива се дотамъ, да се преследватъ и разпространителитъ на трудовата преса. И заради туй характеристиката, която азъ дадохъ на законопроекта, като реакционенъ и ултра реакционенъ, е характеристика наистина вѣрна.

И нека да кажа тукъ, трудящитъ се маси отъ села и градове свършено ясно и добре разбиратъ намѣренията на правителството съ създаването на този законъ. Заради туй отъ всички градове, отъ всички села, отъ цѣлата наша страна се надаватъ протести отъ трудящитъ се маси противъ този реакционенъ законъ. Само така може да се обясни голѣмото, всеобщото възмущение, което този за-

конъ носи въ срѣдитѣ на трудящитѣ се селски и градски маси.

Г. г. народни представители! Особено чудовищно е законопроектътъ въ своята глава VI, тамъ, където се предвиждатъ наказателни санкции. Чл. 31 гласи: (Чете) „Който чрезъ печата разпространява лъжливи новини, или, макаръ и истински, но безъ да посочва лицето, или учреждението, до което се отнасятъ, и съ това може да внесе смутъ въ обществото или да урони престижа на властта, наказва се съ тъмниченъ затворъ и глоба до 20.000 л.“ — Г. г. народни представители! Българската конституция, вашата конституция, въ която вие се кълнете навсѣкжде, че я изпълнявате . . .

Н. Алексиевъ (з): Ами и вие се кълхте, че ще я изпълнявате.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И поради която конституция вие сте народенъ представителъ.

М. Станевъ (раб): . . . тая конституция охранява короната, но тя не охранява действията на правителството.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Г. Станевъ, ще казвате „нашата“ конституция.

М. Станевъ (раб): Вие поставите единъ членъ въ този законопроектъ, че всѣки, който уронва престижа на властта, ще бѣде преследванъ. А кой ще доказва, че престижътъ на властта е уроненъ или пониженъ? Това е самото правителство. Очевидно то е, което ще прави разсѣждения около този въпросъ за уронване на неговия престижъ. И всѣки моментъ, всѣка най-справедлива критика за едно неправомѣрно действие на правителството, за неговитѣ брутални действия спрямо класата на трудящитѣ се, за неговитѣ изстъпления и тероръ надъ трудящитѣ се маси ще се таксува като такава, която уронва престижа на властта. И веднага този, който е писалъ — по-малко приематъ каскадниятъ отговорностъ — редакторътъ ли ще е, писателятъ ли ще е, печатарятъ ли ще е, ще го уловите и хвърлите въ затвора. Конституциитѣ въ цѣлия свѣтъ охраняватъ коронитѣ, затуй защото конституционното управление не е нищо друго, освенъ единъ компромисъ на буржоазията съ абсолютния монархизъмъ. Тамъ, въ конституциитѣ, сѣ измѣрили съприкосновение и сѣ се обединили двата интереса на буржоазията и абсолютната монархия. Ние знаемъ досега, че конституциитѣ защитаватъ коронитѣ. Вие искате да станете втори царе, за да бѣде защитена вашата властъ чрезъ единъ специаленъ законъ! Ето това е вашиятъ законопроектъ.

По-нататкъ, чл. 33 гласи: (Чете) „Който чрезъ печата напада днешната форма на семейството, съ цель да разкласти неговитѣ основи, наказва се съ тъмниченъ затворъ до 2 години и глоба до 20.000 л.“ Г. г. народни представители! Нима общественитѣ форми, нима семейството, като една форма на обществото, нима другитѣ форми се създаватъ чрезъ законъ и се разклащатъ чрезъ законъ?

Министъръ Д. Върбенковъ: Не се създаватъ, но ние пазимъ днешнитѣ форми.

М. Станевъ (раб): Г. министри на правосъдието! Ако днешното семейство е дошло дотамъ, щото да се наброяватъ съ хиляди и хиляди разводи въ страната; ако семейството е дошло дотамъ, щото майката да е принудена да напуска своята къща и да отива въ работилницата, въ фабриката да работи; ако децата, по силата на глада, сѣ принудени да напуснатъ своя домъ и, вмѣсто да отидатъ въ училище, отиватъ да продаватъ вестници и розички изъ кабаретата и ресторантитѣ на София, ако тѣзи крѣпки души сѣ хвърлятъ, по силата на страшната необходимостъ, която съществува днесъ, подъ ударитѣ на единъ немораленъ, страшенъ животъ, . . .

Г. Ганевъ (з): И въ Русия има 6 милиона бездомни деца!

М. Станевъ (раб): . . . ако тѣ получаватъ този примѣръ, ако семейството се руши по този начинъ, ако по този начинъ се разклащатъ семейнитѣ основи, кажете ми вие, можете ли съ Вашия законъ да ги закрепите? Очевидно, не. Този, който би искалъ по този пѣтъ, чрезъ закони, да защити едни изживѣли форми, едни разклатени форми на обществото, той, най-малкото, би приличалъ на Донъ Кихотъ.

Г. г. народни представители! Въ законопроекта има единъ членъ, който специално покровителствува религията — наказватъ се онѣзи, които уронватъ престижа на религията, които подкопаватъ нейнитѣ основи съ печатни произведения, съ художествени произведения и т. н. Е

добре, г. г. народни представители, можете ли вие да задържите суевѣрието съ единъ законъ? Можете ли религиознитѣ форми и догми, които животътъ опровергава на всѣка крачка, да ги защитите съ единъ законъ? Не, очевидно! Наопаки, този законъ би послужилъ като едно страшно оръжие въ рѣцетѣ на всѣка реакция, за да задуши и най-малката проява на свободна мисль, за да задуши и най-малкия борчески подемъ и стремлението на работническата класа, на трудящитѣ се маси да се отърватъ отъ суевѣрнитѣ заблуждения, въ които ги е държала съ вѣкове буржоазията. Е, г-да, ако се върви по този пѣтъ, по силата на този законъ, тогава вие трѣбва да осъдите всѣко научно произведение, което стои въ остро противоречие съ религиознитѣ догми. Ами че какъ ще допустете вие да се преподава въ вашето училище, въ днешното училище, теорията на Кантъ-Лапласа за сътворението на свѣта, когато тя изъ основи подрива религиозната теория за създаването на свѣта? Ако вие бѣдете последователни и прилагате постановленията на този членъ, вие ще трѣбва да изгорите всички книги съ научно съдържание, които оспорватъ библийското предание за сътворението на свѣта.

К. Караджовъ (з): И не ще много да загубимъ.

М. Станевъ (раб): Вие ще трѣбва да отидете дотамъ, щото да осъдите — забележете това — всичкитѣ учени, които приематъ теорията на Дарвинъ за произхождението на човѣшкия и животинския миръ. Тръгвайки по този пѣтъ, вие, следователно, ще достигнете дотамъ да унищожите всѣка свобода на мисль, на свѣсть, да се върнете къмъ старитѣ времена на инквизицията и да подложите подъ ударитѣ на вашия законъ свободната мисль и свободната свѣсть.

Е, добре, г. г. народни представители, у васъ може да има това желание, но ние ще трѣбва да заявимъ, че класата, която представяме, има всичкия интересъ да бѣде отърсена отъ всички тѣзи страшни заблуждения, . . .

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Тази класа вие само я лъжете!

М. Станевъ (раб): . . . има всичкия интересъ да даде пъленъ полетъ на науката, на научнитѣ открития, да си служи съ науката, да я овладѣе, да я направи свое оръжие за подчинение на природата и въ сѣщото време да подчини и общественитѣ отношения, да ги вземе въ рѣцата си и да стане възможно да се изпълни вѣщанието на стария Енгелсъ, който казва: „Работническата класа, унищожавайки класитѣ изобщо, ще завладѣе природата, природнитѣ закони, ще завладѣе общественитѣ закони и по този начинъ човѣчеството ще мине отъ царството на необходимостта въ царството на свободата“.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Г. г. народни представители! Частъ е 8. Конто сѣ съгласни да се продължи заседанието съ 20 минути, докато свърши ораторътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приемъ. Продължавайте, г. Станевъ.

М. Станевъ (раб): Г. г. народни представители! Вие може би ще поискате да спрете това развитие, като удърите и съ този специаленъ законъ, който искате да създадете сега, работническата класа, трудящитѣ се маси, като правите една спънка за развитието на тѣхната мисль чрезъ тѣхния печатъ, като се мѣчите да унищожите тѣхния печатъ. Но, г-да, азъ съмъ длъженъ да ви наумя думитѣ на Викторъ Юго. Въ 1858-та година, когато реакционната партия въ Франция поиска да посегне на свободата на печата не съ такъвъ единъ законъ, а съ единъ законъ, въ който определяше да се маркиратъ, да се обелятатъ съ марки известни вестници и печатни произведения, тогава голѣмиятъ романистъ, идеалистъ Юго излѣзе въ парламента и се обърна къмъ партията на реакцията и каза: „Г-да! Ако вие, въ стихията на своето разрушение, можете да унищожите Франция, ще остане нѣщо, което е неунищожимо; то е Парижъ. Ако вие можете да унищожите Парижъ до последната колиба, има нѣщо, което ще остане неразрушено; то е човѣшкиятъ духъ — човѣшкиятъ духъ, който се нарече Волтеръ и разкласти роялизма; човѣшкиятъ духъ, който се нарече Лютеръ и разкласти католичеството; човѣшкиятъ духъ, който възпри името Янъ Хусъ и който не умрѣ на жертвеника въ Костанцъ; човѣшкиятъ духъ, който е билъ въ едно и сѣщо време ересъ, разколъ и мечта. Тая сила вие не можете да унищожите“. Тѣй каза стариятъ идеалистъ, стариятъ романтикъ Юго.

Нькой отъ мнозинството: И затова въ Съветска Русия е унищоженъ духътъ.

М. Станевъ (раб): Е, добре, азъ ви казвамъ: ако вие се решите да унищожите цѣлата страна, ако вие се решите да унищожите градове и села до последната колиба, вие нѣма да можете да унищожите — запомнете го това — борческия духъ на пролетарската класа и на трудящитѣ се маси. (Ръкоплѣскания отъ работницитѣ) Вие нѣма да можете да унищожите този борчески духъ, който обективно се създава и се подклажда отъ страшната мизерия, въ която днешното капиталистическо общество ги е хвърлило; вие нѣма да можете да унищожите този борчески подемъ. И този борчески подемъ все повече и повече ще се засилва, все повече и повече ще печели позиции — както ги и печели долу, въ работническитѣ, въ народнитѣ маси — и ще направи възможна победата на работническата класа и възтѣжествуването на работническата и селската власт. (Ръкоплѣскания отъ работницитѣ)

Г. г. народни представители! Вие всички тукъ — и отъ тая страна (Сочи мнозинството) и отъ тая страна (Сочи оппозицията) говорите за демокрация.

З. Димитровъ (д): Не за демагогия, както вие говорите предъ маситѣ.

М. Станевъ (раб): Сега ще ви кажа кое е демагогия. — Вие говорите за демокрация. Интересно е, че когато упражнявате фактически една диктатура, вие не смѣете да кажете, че упражнявате тази диктатура. Наопаки, вие казвате: ние служимъ на принципитѣ на демокрацията. Всички говориха тукъ за демокрация: и ораторитѣ на Земледѣлския съюзъ, г. Чолаковъ, и ораторитѣ на буржоазната оппозиция. Г-да! Азъ трѣбва да ви кажа, че буржоазна демокрация днесъ нѣма, че има чисто и просто една диктатура — фашистка, открита, брутална, насочена противъ интереситѣ на трудящитѣ се маси.

Н. Алексиевъ (з): Която ти дава трибуната свободно да говоришъ!

М. Станевъ (раб): Г-да! Буржоазията е била изобщо демократична само въ единъ моментъ — въ момента на нейния възходъ, когато трѣбваше да се бори съ абсолютни монархизмъ. Тя бѣше демократична тогава, когато трѣбваше да се бори съ феодализма и съ мракобѣсието на срѣднитѣ вѣкове, когато искаше да вземе властта, за да спаси своитѣ материални интереси, която се бѣше издигнала изъ недрата на тогавашното общество, което я правѣше икономически силна. Буржоазията бѣше демократична, когато трѣбваше, въ тази борба за сваляне на реакцията и на абсолютни монархизмъ, да призове работническата класа и тѣй наречената дребна буржоазия по парижкитѣ улици, гдето да сложатъ своитѣ трупове, за да дадатъ властта на буржоазната класа.

Х. Манафовъ (д): Въ този логически пътъ и работническата класа ще стигне тамъ.

М. Станевъ (раб): Но, г. г. народни представители, нѣщо друго има. Буржоазията въ своя подемъ дойде до тамъ, че въ своята първа конституция прокара принципа, който гласѣше: ако нѣкои узурпатори искатъ да заграбятъ властта на народа, да отнематъ неговитѣ права, тогава този народъ има право да защищава своитѣ права съ силата на оръжието. Дотамъ бѣше дошла тогава тази класа, която вземаше властта.

Г. Ганевъ (з): Вие защо не давате на руския народъ да защити своитѣ права?

М. Станевъ (раб): Но, г-да, знайте едно нѣщо — че много скоро тѣзи демократични настроения на буржоазията се изпариха. (Възгласения отъ мнозинството) Слушайте сега, г-да. — На 17 мартъ 1791 г. френската буржоазия унищожи всичкитѣ реакционни постановления на стария режимъ, но трѣбваше да минатъ само две години и на 31 мартъ 1793 г. бѣше нанесенъ първиятъ решителенъ ударъ на демокрацията, която буржоазията възвести като свещенъ принципъ.

К. Караджовъ (з): Както и въ Русия.

М. Станевъ (раб): Вие не разбирате, нещастний!

К. Караджовъ (з): Много добре разбирамъ. Щомъ въ Русия не успѣхте съ избори, обяхте диктатура.

М. Станевъ (раб): Но въ оня моментъ, колкото повече буржоазията се засилваше, колкото повече заздравяваше позициитѣ си, като господстваща класа, . . .

Министъръ Д. Върбенковъ: Недейте ни чете лекции по история, а говорете по законопроекта за печата.

М. Станевъ (раб): Вие ни говорите за демокрация, г. министри на правосѣдието. — . . . и колкото повече, казвамъ, буржоазията по-здраво стѣпваше на краката си, толкова повече тя се прощаваше съ своя демократизмъ и отъ оня моментъ, когато генералъ Галифе посла парижкитѣ улици съ трупове на работници и дребни буржоа, еснафи, отъ този моментъ историята на буржоазната демокрация въ Франция и въ цѣлия свѣтъ е история на плетене вериги около тѣлото, ума, мисълта и духа на трудящитѣ се маси.

Н. Алексиевъ (з): И пакъ Съветска Русия сключва договори съ Франция.

М. Станевъ (раб): И днесъ буржоазната демокрация е прераснала въ една открита фашистка диктатура.

Защо ви е този законъ за печата?

Г. Ганевъ (з): Съгласни ли сте да приложимъ болшевишката диктатура и тогава ще премахнемъ закона за печата?

М. Станевъ (раб): Въ този моментъ има да се разрешаватъ голѣми въпроси. Трудящитѣ се маси се огвѣятъ подъ страшнитѣ удари на кризата, капиталистическата система е разтърсена въ основитѣ си, финансовата криза се залялбочава, търговията спира, безработицата расте, цѣлиятъ свѣтъ е хвърленъ въ едно изгладняване. . .

П. Напетовъ (раб): Българското село гладува, а тѣ се занимаватъ съ такива закончета!

С. Таковъ (з): Недей пресича оратора!

М. Станевъ (раб): Нашитѣ селяни, беднитѣ и срѣднитѣ, изнемогватъ отъ гладъ, ние стоимъ предъ единъ страшенъ гладъ, макаръ че днесъ бѣхмѣ успокоявани отъ министъръ-председателя. Фактъ е едно — че страната отива къмъ гладъ; фактъ е и друго — че голѣма частъ отъ градоветѣ и селата гладуватъ въ този моментъ и заради това именно маситѣ сѣ разколебани въ вѣрата си въ днешния редъ и се разколебаватъ все повече и повече въ вѣрата си въ васъ. Буржоазията нѣма никакви допирни точки съ маситѣ; на нея не ѝ оставатъ следователно никакви други срѣдства, за да излѣзе отъ това положение освенъ срѣдствата на най-свирепия тероръ. И въ този моментъ именно правителството прибѣгва къмъ това, да увеличи терористическитѣ мѣрки и срѣдства, съ които може да бѣде потушена работническата борба. Очевидно е, че онѣзи, които говорятъ за стопански реформи, които говорятъ, че борбата съ работническото движение или, както вие го наричате, съ комунизма у насъ, трѣбва да се води и съ стопански реформи, вършатъ това само за демагогия. И въ този моментъ, когато селото гладува и когато азъ говоря тукъ, че срещу интереситѣ на трудящитѣ се маси се коватъ нови вериги, изъ срѣдитѣ на тѣзи, които ужъ представляватъ българския земеделѣдски народъ, излизатъ най-много да апострофиратъ тѣ се намѣриха да бждатъ застрелчиитѣ, да бждатъ първитѣ кадри на българската буржоазия, които да се борятъ противъ работническото движение.

Е. Поповъ (з): Тѣ сѣ противъ вашата демагогия.

П. Напетовъ (раб): Оръдие на финансовия капиталъ сте вие.

С. Таковъ (з): Вие на кой капиталъ сте оръдие? На руския ли?

М. Станевъ (раб): И азъ съмъ длъженъ да заявя тукъ, че борбата на трудящитѣ се маси противъ този реакционенъ законъ, борбата имъ противъ закона за защита на държавата и противъ тѣлото изключително законодателство нѣма да спре и не бива да спре. Тази борба ще трѣбва да се засилва, затуй защото само въ ржцетѣ и въ

срѣдствата на трудящия се свѣтъ е собствената му защита. Когато говоря гукъ, азъ не си правя илюзии, че вие ще възприемете възгледигъ, които азъ ви проповѣдвамъ. Азъ не си правя илюзии, че вие ще задоволите интересигъ на трудящигъ се маси, че вие ще имъ дадете хлѣбъ, че вие ще имъ дадете данъчни облекчения.

К. Каралжовъ (з): Нѣма да ги хранимъ като въ Русия.

М. Станевъ (раб): Ние заявяваме на тѣзи маси, че тѣ трѣбва да се събератъ около Работническата партия, около класовата партия на пролетариата и въ сѣюзъ съ трудящигъ се селяни да поведатъ борбата за собственото си освобождение. Само по този пѣтъ вървейки, трудящигъ се маси ще направятъ невъзможенъ вашия законъ за печата и цѣлото ви изключително законодателство, което

е насочено противъ тѣхъ. (Ржкоплѣскания отъ работниците)

Н. Алексиевъ (з): Докато не си промѣните речника, не може да стане нищо между селото и работника.

Председателствувашъ Н. Захариевъ: Преди да вдигна заседанието, съобщавамъ ви, г. г. народни представители, че е постѣпилъ по частна инициатива законопроектъ, подписанъ отъ необходимото число народни представители, за допълнение на чл. 1, аличей първа отъ закона за адвокатигъ. Вносителъ — г. Христо Манафовъ. (Вж. прил. Т. I. № 14)

Следващото заседание ще бѣде въ вторникъ съ днешния дневенъ редъ, безъ точки 1 и 2.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. и 18 м.)

Подпредседателъ: Н. ЗАХАРИЕВЪ

Секретаръ: Ж. ЖЕЛЯБОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ